

OOSTVLAAMSCHE

Z A N N T E N

Mededelingen van de Bond
der Oostvlaamse Folkloristen en van de
Dienst voor Folkloristische Opzoeken

34^e Jaargang
Nr. 3 - 1959
Mei - Juni

DRUK. V/H AD. HOSTE, N. V
- - GENT -

UITGAVEN VAN DE BOND.

Zijn te verkrijgen op het Sekretariaat, Oscar De Gruyterstraat, 34, Gent :

1. **Oostvlaamsche Zanten**, 11^e, 15^e, 20^e jg. (Jaarboek), 21^e, 22^e, 23^e, 24^e, 25^e, 26^e, 27^e, 28^e, 29^e, 30^e, 31^e en 33^e jg., tegen 100 F. Van de andere jgg. zijn nog enkele losse nummers te verkrijgen tegen 20 F per nummer.
2. **Herdenkingsalbum Alf. De Cock**. (Uitverkocht).
3. **Het Stroodekkersbedrijf**, door Cl. Trefois (Uitverkocht).
4. **Geïllustreerd Feestnummer** (lustrumnr). Prijs : 10 fr.
5. **Lodewijk De Vriese, Bio- en Bibliographische studie**. (Uitverkocht).
6. **Kinderspelen en Liedjes uit het Land van Dendermonde**, door Mevrouw L. Bataille-Hiel. Prijs : 50 fr. gewone uitgave.
7. **De Plattegrondsvormen van z.g. « Frankische » Boerderijtypen en hun geografische Verspreiding in ons Land**, door Cl. Trefois. (Uitverkocht).
8. **Register op Celis Gabr. : Volkskundige Kalender voor het Vlaamsche Land**, door Prof. F. M. Olbrechts. Prijs : 12 fr.
9. **De Draak van het Belfort van Gent in de Folklore**, door Cl. Trefois. (Uitverkocht).
10. **De Tinnepotgieterij te Gent**, door Julien Boes. (Uitverkocht).
11. **2^e Lustrumnummer 1930-1935**. Prijs : 36 fr.
12. **Dit is die Excellente Kronyke van de Brahmisten**, (over het Teerlingspel), door Emile Andelhof. Prijs : 14 fr.
13. **De Groei en de Bloei van de Arteveldefiguur in de Vlaamsche Volksziel**, door Advokaat Jos. Vermeulen. (Uitverkocht).
14. **Galerij van Gentsche Typen**, door Emile Andelhof. (Uitverkocht).
15. **De Magie van het Poppenspel**, door F. Van Es, en anderen. (Uitverkocht).
16. **Waasch Sagenboek**, door F. Van Es. Prijs : 70 fr. (65 fr. voor de leden).
17. **Jaarboek 1945 van den Bond der Oostvlaamsche Folkloristen**. Prijs : 100 fr.
18. **Het Curieus en Vermakelijk Namenboek**, door Em. Andelhof. Prijs : 12,50 fr.
19. **Folklore en Onderwijs**, door Lod. Hoste. Prijs : 7,50 fr.
20. **August Hendrixx, Vlaams Toneelschrijver herdacht met Bloemlezing uit zijn werken**, door Fr. De Coster. Prijs : 15 fr.
21. **Pastoor Constant Duvillers, Folklorist en folkloristische Figuur**, door F. Van Es. Prijs : 15 fr.
22. **De Wetterse Reuzen**, door Marcel Daem. Prijs : 15 fr. (Uitverkocht).
23. **Sagen uit Noord-Oostvlaanderen**, door Dr G. De Meyer. Prijs : 15 fr.
24. **Een Teerlingspel in Gent**, door Lod. Lievevrouw-Coopman. Prijs : 25 fr. (15 fr. voor de leden).
25. **Inhoudstafel op Oostvlaamsche Zanten (Jg. I-Jg. XXV)**, door F. Van Es. Prijs : 30 fr.
26. **Spelen mijner Jeugd**, door L. Lievevrouw. Prijs : 50 fr.
27. **De Levende Folklore van het Gewest Balegem**, door M. Broeckhove. Prijs : 40 fr.

Het bedrag der bestelling is vooraf te storten op postrekening Nr 969.46, Bond Oostvl. Folkloristen, Gent.

Lidmaatschap Bond Oostvl. Folkloristen. Jaarlijkse bijdrage : 100 fr. Ereleden : 250 fr. Buitenland : 125 fr.

OOSTVLAAMSCHE ZANTEN

MEDEDELINGEN VAN DE BOND DER OOSTVLAAMSE
FOLKLORISTEN EN VAN DE DIENST VOOR
FOLKLORISTISCHE OPZOEKINGEN

Vereniging zonder winstbejag

Sekretariaat van de Bond:

M. Broeckhove,
Oscar De Gruyterstraat, 34, Gent.

Alle stortingen te doen op postrekening:
969.46, Bond Oostvl. Folkloristen,
Gent.

Redaktie van Oostvl. Zanten:

F. VAN ES,
Désiré De Wolfstr., 3, Aalst.

Drs M. DAEM & J. BOES.

Dienst voor Folkloristische Opzoeken.

Devotie in het Vlaamssprekend gedeelte van België tot de H. Donatus, biezondere patroon tegen schadelijke natuur- en vernielende kunstmatige luchtelementen

door M. BROECKHOVE*

B) PROVINCIE BRABANT.

1) AARSCHOT.

In de O. L. Vrouwkerk te Aarschot treffen we aan de eerste kolom van de middenbeuk, langs de epistelkant, een mooi klein houten borstbeeld van de H. Donatus aan. Het kan als relikwieschrijn dienst doen en is afkomstig uit de kloosterkerk der PP. Capucijnen van Aarschot wier klooster met de Franse omwenteling in 1796 afgeschaft werd.

Uit stukken, voorhanden in het kerkarchief, is op te maken dat bij de PP. Capucijnen een biezondere devotie tot de H. Donatus bestond, dit in tegenstelling met de hedendaagse, welke zeer miniem is.

* Vervolg van bijdrage in Ovl. Zanten, XXXIV (1959), blz. 41-72. I Inleiding. II. De Aanroeping van de H. Donatus. III. De Devotie: A. Provincie Antwerpen.

De verering is er parochiaal en beperkt zich door op 7 augustus⁽²³⁾ gedurende de H. Mis een kaars aan het borstbeeldje te ontsteken en zijn relikwie, eveneens afkomstig uit de kloosterkerk der PP. Capucijnen, ter verering aan te bieden. Van broederschap, devotieblaadjes of prentjes is te Aarschot geen sprake.

Inlichtingen : Z.E.H. A. Verpoylt, pastoor-deken.

2) BETEKOM.

In de parochiale kerk toegewijd aan de H. Laurentius, werd de broederschap van de H. Donatus « wettig opgericht door opene brieven » gegeven te Rome op 3 december 1765 door Paus Clemens XIII. De toelating door Z.E. de Kardinaal-Aartsbisschop Johannes Henricus werd op 27 januari 1766 verleend. Deze broederschap heeft er opgehouden te bestaan; de laatste inschrijvingen (Betekom en Hechtel) dateren van 1916.

Niettegenstaande het verval van de devotie, wordt op de tweede zondag van juli, de viering van de H. Donatus nog in stand gehouden, zijn beeld wordt verlicht en een processie te zijner ere, samengesteld zoals de H. Sakramentsprocessie, trekt rond de gemeente.

Te Betekom zijn beelden van twee verschillende H. Donatus voorhanden; n.l. een houten borstbeeld van de H. Donatus-bisschop en een plaasteren van de H. Donatus-krijgsman. Dit laatste staat aan de eerste kolom langs de evangeliezijde.

Er bestaat aldaar verwarring tussen de twee heiligen. Zo werd tot vóór enige tijd, in de processie op de tweede zondag van juli, het borstbeeld van de H. Donatus-bisschop medegedragen in plaats van het beeld van de H. Donatus-krijgsman. Tegenwoordig kan het borstbeeld niet meer medegedragen worden om reden dat het te veel vermolmd is.

Een getuigschrift over de oorsprong van de relikwie van de H. Donatus, welke ter verering aangeboden wordt, is in het kerkarchief niet voorhanden. Te oordelen naar het uitzicht van het zilveren relikwieschrijn, met schelpvormige versiering waarin links een bisschoppelijke mijter en rechts een bisschoppelijke staf verwerkt zijn, bevindt er zich een relikwie van de H. Donatus-bisschop in. Deze wordt bij de viering van de H. Donatus-krijgs-

(23) Zie « WAERSCHOUWINGE », blz. 53.

BROEDERSCHAP
van den
H. Donatus, Martelaar.

Dit Beeldeken is gewijd en geraakt aan de Reliquiën van den H. Donatus, die rusten in de Parochiale Kerk van den H. Laurentius, te BETECOM.

Afb. 9.

Voorblad met afbeelding van de H. Donatus op het vierdubbeldevotieblaadje van Betekom.

man ter verering aangeboden.

Vierdubbeldevotieblaadjes van de broederschap waren voorhanden. Het voorblad draagt de afbeelding van de H. Donatus als krijgsman, die met zijn schild de op primitieve wijze afgebeelde bliksemflitsen tegenhoudt, zie afb. 9. Ze werden gedrukt bij: Drukkerij van P. Daens-Mayart te Aalst, zonder datum.

Af en toe wordt te Betekom een H. Mis besteld opdat de veldvruchten van onweer en hagel zouden bespaard blijven.

In de litanie van de H. Donatus in het vierdubbeldevotieblaadje lezen we :

« ... H. Donatus ,onze beschermer,
Uitverkoren Martelaar van Christus,
Bijzondere Patroon tegen alle onweder
van wind, hagel, donder en bliksem,
Opdat wij van de vreeselijke uitwerksels
des onweders bevrijd worden, ...
O waardige Martelaar Gods, opdat de
kerken, huizen, steden, landen en
mensen door wind, hagel en bliksem
niet verdorren of beschadigd worden, ... »

BID
VOOR
ONS.

BROEDERSCHAP
VAN DEN HEYLIGEN
DONATUS MARTELAER.

Dit is gewyt en geraekt aen de Reliquien van den *H. Donatus* die rusten in de Kerke der Paters Capucienen tot Brussel.

Ik onderschreven, willende Christelyk leven en sterven onder de bescherminge van den H. Martelaer Donatus, hebbe my geschreven in zyn Broederschap, desen *11 Julij 1813*

AL is't dat het Onweder van Storm-winden, Hagel, Donder en Blixem door natuerelyke oorsaeken voortkomen, 't is zeker dat de zelve door de Goddelyke voorsienigheyd bestiert worden, en ook gebruykt als instrumenten van zyne regtveerdigheyd om den Mensch te straffen.

Den *H. Donatus* Martelaer die word besonderlyk geviert als eenen Patroon en Beschermcr tegen de vreeselyke Onweders van Winden, Hagel, Donder en Blixem, en hunne gevaerelyke uytwerksels: zoo dat verscheyde Landen, Steden, Dorpen en Menschen die hunne devotie tot den *H. Donatus* bewysen, dese bescherminge ondervonden hebben: jae zelfs die Menschen de welke met grooten schrik en vrees in die Onweders bevangen wierden, versterkt en gerust zyn, over zig draegende een Beeldeke, Medalie, Ring of Pater-noster, aengeraekt aen de Reliquien van den *H. Donatus*, die zy met eerbiedinge vereeren.

Josephine Blau der Maerde

3) BRUSSEL.

Gegevens over het ontstaan van de devotie tot de H. Donatus in de verdwenen kloosterkerk der PP. Capucijnen te Brussel, kunnen we slechts putten uit het dubbeldevotieblaadje ons bereidwillig in bruikleen bezorgd door Z.E.Heer P. Verdroncken, pastoor-deken, en dat in het kerkarchief van de Sint-Germanuskerk te Tienen berust.

Dat dubbeldevotieblaadje is des te interessanter omdat het ingevuld is, zie afb. 10. Het werd gedrukt « Tot Brussel, by L. JOREZ, Drukker in de Boter-straet » en draagt de censuur : « Vidi hâe 19 Januarii 1764, G. J. LEYNIERS — Lib. Cens. ».

Na de vermelding dat te « **Arlon** », om de devotie tot de H. Donatus te vermeerderen een broederschap ingesteld werd en dat de broederschap « en heeft geene verbintenis », enz.; wordt de reden der oprichting van de broederschap te Brussel als volgt verklaard : « Om dat wy tot Brussel den 12 Augusti 1763 soo schroomelyk onweder van Hagel, Donder en Blixem hebben gehad met zeer grooten schrik en schaede van heel de stad en omliggende landen tot vermeerderinge van de devotie tot den **H. Donatus**, soo zyn in de kerke van de P.P. Capucinen tot Brussel gestelt zyne H. Reliquien ter vereeringe en toevlugt van de Geloovige.

Op den dag van de Inschryvinge verdient men **Vollen Aflaet** mits Biegtende, Communicerende en biddende tot de gewoonelyke intentie van de H. Kerke : insgelyks op den dag van den **H. Donatus**, die altyd geviert word op den 2den Sondag van Julius. Ook **Vollen Aflaet** in den Artiekel des doods, mits aenroepende met den mond of met'er herten den H. naem JESUS : op den 2den Sondag van **Februaris, Mey, September** en **December 7 Jaeren Aflaet** en zoo veel **Quadragenen**, zoo dikwils als men de Sieken bezoekt, de Arme logeert, het Alderheyligste Sacrament vergeselschap, sig laet vinden in de Begraeffenissen, of diergelyke goede werken. 60 dagen **Aflaet** ».

Als voorzorgsmaatregel wanneer een onweder opkwam, werd het volgende aangeraden : « **Verwekt eerst een grondhertig Berouw over alle uwe zonden, met vast voornemen u te beteren, besproeyt u, en u huys met gewyd water.** ».

4) GRIMBERGEN, Borgt.

Alhoewel in de Sint-Salvatorkerk op het gehucht Borgt te Grimbergen een beeld van de H. Donatus prijkt dat er geplaatst werd na een ongelukkig voorval in 1839, en, volgens de geschilderde

inscriptie welke er op voorkomt, aantoonde dat de intentie bestaan heeft een broederschap van de H. Donatus op te richten, is én van zijn verering én van het oprichten van de broederschap nooit iets terechtgekomen.

Wellicht is dit te wijten aan de aldaar sinds eeuwen bestaande en nog drukke pelgrimage ter ere van de Allerheiligste Salvator, patroon tegen hoofdpijn en oorziekten. Deze bedevaart bloeit er praktisch gans het jaar door en lokt vooral op de tweede maandag van iedere maand veel volk. Destijds zal het inschakelen van een verering tot de H. Donatus misschien niet als aan te bevelen geacht, of misschien wel nooit overwogen geweest zijn.

De heer Frans Weemaels verhaalt het voorval in 1839 als volgt : « Afdalend langs één van die typische Brabantse glooiingen naar Vilvoorde toe, zal hij (de toerist) op het grondgebied van het gehucht Borgt, daar waar Vilvoorde en Grimbergen mekaar raken, met haar fondamente leunend tegen de verraderlijke Tangebeek

Afb. 11.

Kapel te Grimbergen
(Cliché, Toeristische Federatie van
de Provincie Brabant, Brussel).

aan, een onbeduidende in witkalk gezette kapel opmerken, zie afb. 11. Zij is al wat doorgezakt van de hoge ouderdom, haar gelaat vertoont rimpels en inkervingen, maar ze blijft waardig met haar inscriptie de komende geslachten verwittigen dat het lustig kabbelende beekje aan haar voeten eens een vreeselijke Scylla herbergde.

De inscriptie luidt woordelijk :

« Hier offert men tot laefenis der zielen van 74 menschen, alhier verdronken in de Borght tussen 4 en 5 Juny 1839. — R. I. P. ».

Rond middernacht van deze memorabele datum was een geweldig orkaan losgebroken, die de smalle Tangebeek omschepen had in een machtige niet te stuiten bergstroom, met zich afgebro-

ken takken, stenen en slijk meevoerend. Deze takken en stenen en het weggespoelde slijk vormden weldra een sterke dam die een afvoerbuis afsloot, waardoor de aanrollende watermassa, niet langer een uitweg vindend, zich op het lager gelegen dorp stortte. Talrijke huizen, schuren en stallen werden omvergeworpen, mensen en dieren verdronken.

Welke verbijstering deze ramp in de harten van de inwoners moet gelaten hebben, bewijst de oprichting van de kapel, waarlangs, thans nog zoveel jaren na het voorval, het huidig geslacht alleen kan voorbijgaan met een gevoel van meewarigheid. Het relaas van de catastrofe werd door de oude aan de nieuwe generatie overgeleverd. In de parochiekerk, gelegen op een hoogte en die nog de Gotische overblijfselen bevat uit het begin der 16e eeuw, prijkt een beeld van de H. Donatus, dat volgende inscriptie draagt : « H. Donatus, patroon tegen donder en onweder, naer het ongelukkig geval geschied in de Borgt tusschen den 4 à 5 Juny 1839 is dit broederschap ingesteld ».

In de kapel prijkt een mooi beeldje van de H. Donatus, dat als opvatting van het grote beeld in de kerk weinig verschilt. In de kapel heeft de heilige zijn helm op het hoofd en draagt in de linkerhand zijn schild; in de kerk ligt de helm aan zijn voeten en houdt hij zijn zwaard in de linkerhand. Dit kapelletje doet dienst als rustaltaar bij iedere processie.

Op 19 en 20 augustus 1939, ter gelegenheid van de honderdste verjaring, werd het ongelukkig voorval herdacht. De herdenking ging gepaard met optochten en stoeten. Alhoewel een droevige herinnering opgeroepen werd, belette het niet dat er uitbundig gefeest werd. En ... daags nadien beleefde eenieder opnieuw de verschrikking van voor honderd jaar; een geweldige storm brak boven Grimbergen los en zette een gedeelte van het dorp terug onder water, ditmaal echter zich enkel tot materiële schade beperkende.

Pastoor Van de Kamp z.g. nam toen het besluit iedere zondag na de H. Missen één Vader-ons en één Wees-gegroet te bidden. Alzo kwam na honderd jaar toch iets tot stand in verband met de H. Donatus. Dat gebruik wordt nog steeds in ere gehouden.

Inlichtingen : Z.E.H. R. Met den Anent, pastoor.

Bibliografie : BRABANT, Informatiebulletin van de Toeristische Federatie van de Provincie Brabant, — Frans Weemaels, Een kapel te Grimbergen en wat zij vertelt ...; 9e jaar, n° 6/1957.

- DE BRABANTSE FOLKLORE, Dienst voor Geschiedkundige en Folkloristische Opzoekingen in Brabant, — J. van Haver, Volksbedevaarten tegen Ziekten van Mens en Dier in West-Brabant, D. XXI — Nr 121-124, 1949.

5) HEKELGEM.

Te Hekelgem bestaat de devotie tot de H. Donatus in het opdragen van de zo genaamde « hagelmissen », waarvoor een bediende van de kerk, gewoonlijk de stoelzetter, rond Sint-Donatus' feestdag, 7 augustus⁽²³⁾, ten huize een « penning » gaat rondhalen. 's Zomers wordt iedere eerste mis 's zondags ter ere van de H. Donatus opgedragen. Dan brandt de hagelkaars zoals we ze kennen te Teralfene.

Inlichtingen : Z.E.H. G. Leysen, pastoor.

6) KORTENBERG.

De viering van de H. Donatus in de Sint-Amanduskerk te Kortenberg heeft plaats op de tweede zondag van juli en wordt gevolgd door een oktaaf met lof. In de H. Missen op die zondag wordt over hem een speciaal sermoen gehouden en een welgevierde zegening met zijn relikwie heeft plaats. Zijn houten beeld staat gedurende gans de oktaaf in het koor uitgesteld.

Vroeger werden deze plechtigheden door aanplakbrieven aangekondigd. Een dergelijk specimen gedrukt « Tot BRUSSEL, uyt de Boek-Drukkery van P. J. DE HAES, op de Kieke-Merkt » vonden we in het kerkarchief van de Sint-Germanuskerk te Tienen. Daaruit weten we dat te Kortenberg de H. Donatus als een « Bezonderen Patroon tegen alle schaedelyke onweders van stormwinden, van regens, droogte, en van haegel, donder ende Blixem » beschouwd werd en dat (vroeger) « De gewoonelyke plechtige zondagsche Gods-Diensten geschieden op den voormelden Feestdag (tweede zondag van juli), in de voornoemde Kerke, op de gewoonelyke ueren, met uystelling, en zegening van het HH. Sacrament, en van de **Heylige Reliquien van den H. Donatus voorzeyd** ».

De broederschap is tegenwoordig kwijnend. Van devotieblaadjes en prentjes is er geen sprake.

De volksmond vertelt dat het jaarlijks, gedurende de oktaaf van de H. Donatus, dondert te Kortenberg. Dit is, volgens Z.E.H. pastoor, inderdaad een gewoon verschijnsel.

Inlichtingen : Z.E.H. De Lansheere.

7) LEUVEN.

De verering van de H. Donatus in de Sint-Michielskerk te Leuven is fel geslonken, ze heeft momenteel enkel nog een zuiver

(23) Zie « WAERSCHOUWINGE », blz. 53.

parochiaal karakter. Niettegenstaande de weinige belangstelling wordt de kleine processie, die te zijner ere op de tweede zondag van juli in de kerk rondgaat, nog in ere gehouden. Zijn beeld dat in de kerk prijkte is verhuisd naar de sakristij en de broederschap telt amper nog een paar tiental leden.

In het voorhanden zijnde 8-dubbeldevotieblaadje⁽²⁸⁾ wordt vermeld dat te Aarlen reeds lang een broederschap opgericht werd en dat dezelfde inschrijving « met al de aflaten en bijzondere voorrechten kan geschieden in de kerk van den H. Michaël, te Leuven, door eene **aloude vergunning** ». Volgens PR. JANSSENS, C.ss.R., zou de verering met de relikwie in 1669 zijn begonnen. We denken dat waarschijnlijk 1769 wordt bedoeld, want in Aarlen alwaar de devotie in België begon, werd de broederschap pas in 1724 opgericht.

Onafhankelijk van de broederschap werd ook een gild van de H. Donatus opgericht, dat, volgens de statuten, tot doel had een deftige begrafenis aan arme lieden te bezorgen. Het was steeds bloeiend, doch het heeft thans opgehouden te bestaan, er zijn op de parochie geen arme mensen meer. De vlag van het gild is nog te zien alsook de twee zwarte processiestokken, waarop bovenop een zeer mooi verzilverd beeld van de H. Donatus prijkt. De stokken werden door de « massiers » gedragen.

Op plechtige gebeurtenissen droegen de gildebroeders op de kraag van hun kostuum of hun overjas het kenteken van het gild, zie afb. 12. Het verbeeldt de H. Donatus staande op het blazoën van de stad Leuven (in keel een dwarsbalk van zilver), het geheel met loverwerk omlijst.

Jaarlijks worden een 2 à 3-tal missen ter ere van de H. Donatus besteld door personen die gedurende de hevige onweders door

(28) 8-dubbeldevotieblaadje :
BROEDERSCHAP
VAN DEN
HEILIGEN DONATUS
MARTELAAR

Dit is gewijd en geraakt aan de Relikwieën van
den H. Donatus die rusten in de kerk van
den H. Michaël te Leuven.

Imprimatur, Mechliniae 6 Julii 1857

J.-B. VAN HEMEL, Vic. Gen.
Dr. F. ICKX en Zuster, Standonck-sstraat, 4.

(zonder datum)

Afb. 12.
Kenteken van het
Sint-Donatusgild.
Sint-Michielskerk, Leuven

schrik bevangen werden. Het is een feit dat de donderende onweders te Leuven talrijk zijn. De stad ligt in een kuip tussen heuvels en bossen, waardoor de onweders niet gemakkelijk kunnen wegdrijven.

Tot slot, geeft de heilige zijn naam aan een stadspark, vlak bij de Sint-Michielskerk, het Sint-Donatuspark, dat door het volk het « gillenhof » (Gildenhof) genoemd wordt. Het park bestaat uit de vroegere walgrachten die als schietbaan voor de schuttersgilden dienden en uit de tuinen van verschillende colleges uit de « Cattestraet », nu de Beriotstraat.

Inlichtingen : Z.E.H. Schammel, pastoor
de Heer Drs F. Stienlet (Heverlee).

Bibliografie : Het oude verweer tegen hagel, donder en bliksem door PR. Janssens.
C.ss.R., — O.VI. Zanten, 32e jg., n° 5 en 6, blz. 174.

8) MEENSEL-KIEZEGEM.

Meensel en Kiezegem hadden vroeger een eigen burgerlijk bestuur. In 1824 werden ze tot één gemeente samengevoegd.

In de parochiale kerk van Meensel, toegewijd aan Sint-Mateus-Evangelist, is de devotie tot de H. Donatus bij gebrek aan belangstelling sedert de wereldoorlog 1940-1945 uitgestorven. Destijds werd op het einde van juni of begin juli een H. Mis te zijner ere opgedragen, waarna zijn relikwie ter verering werd aangeboden. Van broederschap, devotieblaadjes of prentjes, was er geen sprake.

In het kerkarchief berusten in verband met zijn verering geen dokumenten, het was bijgevolg over het ontstaan van de devotie onmogelijk iets te achterhalen.

Inlichtingen : Z.E.H. H. Sloots, pastoor.

9) MERCHTEM.

Te Merchtem in de O.L.Vrouwkerk telt de « Broederlijke Maatschappij van de H. Donatus » nog slechts enkele leden. De devotie tot de heilige Donatus is tot nul gedaald, bij zover dat bij gebrek aan interesse zijn viering welke op 6 september plaats had, opgeheven werd. Tot vóór een tiental jaren ging de viering nog gepaard met een oktaaf ondanks een verval van devotie reeds sedert een

vijf en twintigtal jaren waar te nemen was. Zijn beeld in de kerk en het register van de maatschappij zijn de enige overblijfselen welke aan de vroegere devotie herinneren.

Over een of ander voorval dat aanleiding zou gegeven hebben tot het ontstaan van de devotie of over het oprichten van de « Broederlijke Maatschappij » is in het kerkarchief niets te vinden. De kerk bezit ook geen relikwie van de H. Donatus.

J. Van Haver noteert bij zijn onderzoek, rond de jaren 1949, dat 's zomers af en toe iemand rond de kerk kwam bidden opdat de oogst tegen onweer zou beveiligd worden. Dit gebeurt nog, doch uiterst zeldzaam.

Inlichtingen : Z.E.H. J. Kemps, pastoor.

Bibliografie : DE BRABANTSE FOLKLORE, Dienst voor Geschiedkundige en Folkloristische Opzoekingen in Brabant, — J. Van Haver, Volksbedevaarten tegen Ziekten van Mens en Dier in West-Brabant, D. XXI — Nr 121-124, 1949.

10) ORSMAAL-GUSSENHOVEN.

De verering van de H. Donatus in de kerk toegewijd aan Sint-Pieter is parochiaal en weinig intens. Op 7 augustus⁽²³⁾ worden jaarlijks zijn houten beeld van kaarslicht voorzien en na de H. Mis zijn relikwie ter verering aangeboden, en 't is alles. Van broederschap, devotieblaadjes of prentjes is er geen sprake.

Waarom zijn beeld in de kerk prijkt en hoe de devotie ontstaan is, kunnen bij gebrek aan dokumenten in het kerkarchief niet opgezocht worden.

Af en toe, wanneer een onweder eens duchtig huis heeft gehouden, herinneren de parochianen zich dat de H. Donatus nog bestaat en wordt dan eens een H. Mis besteld om de veldvruchten van onweer- of hagelschade te vrijwaren.

Inlichtingen : Z.E.H. A. Torbeyn, pastoor.

11) TERALFENE.

In de parochiale kerk van Sint-Jan-Apostel wordt de H. Donatus gevierd en zijn relikwie vereerd op 7 augustus⁽²³⁾. Het betreft hier een zuivere parochiale verering.

Een beeld van de heilige is in de kerk niet voorhanden, maar op de muur naast het hoogaltaar bemerken we een koperen armkandelaar waarop een grote kaars steekt, de hagelkaars genoemd. Deze brandt onder alle missen, zowel op de week- als op de zon-

(23) Zie « WAERSCHOUWINGE », blz. 53.

dagen, en dit met het inzicht de parochie niet enkel van onweersrampen, hagel, donder en bliksem, maar ook van overstromingen te besparen. Rekening houdende met de hoge ouderdom van de kandelaar, moet de traditie zeer oud zijn en waarschijnlijk in een of andere verhoging der veldvruchten haar oorsprong vinden. Gegevens daarover zijn nochtans in het kerkarchief niet te vinden.

Omtrent de H. Sakramentsdag gingen vóór enkele jaren de kerkmeesters nog van huis tot huis om een aalmoes, thans doen ze een omhaling gedurende de goddelijke diensten op deze dag en dit niet enkel voor het bekostigen van de hagelkaars maar ook voor het opdragen van missen. Behalve ter intentie van de H. Donatus, worden de missen terzelfdertijd ter ere van de H. Rochus opgedragen, die patroon is tegen besmettelijke ziekten van mensen, dieren en planten. Voor wat betreft het laatste, komt vooral de hop in aanmerking. die veelvuldig in de streek geteeld wordt. De missen worden op willekeurige dagen opgedragen.

In tegenstelling met hetgeen PR. Janssens, C.ss.R., aanstipt, bezit de kerk geen beeld van de H. Donatus en is een processie met de hagelkaars er, tegenwoordig althans, onbekend.

Inlichtingen : Z.E.H. Van Eeckhout, pastoor.

Bibliografie : Het oude verweer tegen hagel, donder en bliksem door PR. Janssens, C.ss.R., — Ovl. Zanten, 32e jg., n° 5 en 6, blz. 175.

12) TIENEN.

In het koor van de Sint-Germanuskerk prijkt een houten beeld van de H. Donatus dat afkomstig is uit de verdwenen kloosterkerk der PP. Capucijnen. In deze laatste werd reeds rond de jaren 1763 een broederschap opgericht met het doel door de voorspraak van de heilige bevrijd te blijven van de « schaedelyke Uytwerksels van Stormwinden, Hagel, Donder ende Blixem ».

Na de Franse Omwenteling kwam de broederschap in de Sint-Germanuskerk terecht en de toelating tot het oprichten van een viering van de H. Donatus met oktaaf, beginnende de tweede zondag van juli, met alle avonden lof, werd op 2 juli 1822 door Franciscus-Antonius, Aartsbisschop van Mechelen, toegestaan en door S. Forgeur, Vic.-Gen., ondertekend. Het stuk vermeldt ook dat de relikwie uit de kloosterkerk der PP. Capucijnen afkomstig is.

Enkele cijfers uit het register « Catalogis Confraternitatis S. Donati Apud R. P. Cappucinos, Thenis 1777 », voorhanden in het kerkarchief en tot heden bijgehouden, tonen ons duidelijk hoe de broederschap evolueerde : in 1777 : 103 leden; 1778 : 28; 1779 : 66;

1780 : 93; ... 1791 : 26; ... 1797 : 35; dan komt de besloten tijd, in 1803 werd weder aangevangen met 9 leden; 1804 : 61; ... 1830 : 54; om in 1958 met 15 inschrijvingen te eindigen. We zien dus dat hedendaags de devotie tot de heilige weinig intens is.

De viering op de tweede zondag, gevolgd door oktaaf met lof, wordt nog in ere gehouden mits afschaffing van het lof van de zaterdag. Deze plechtigheden werden vroeger door aanplakbrieven aangekondigd; een eksemplaar van dergelijke brief werd in het kerkarchief niet bewaard. Wat we wel vonden was een oud devotieblaadje gedrukt te Tienen, waarvan de hoofdtekst overgenomen werd van een blaadje afkomstig van Westmeerbeek.

De verering is er parochiaal. Zelden komt gedurende het jaar iemand, gewoonlijk een landbouwer of een boer, de relikwie van de H. Donatus vereren.

F. C. De Ridder, sprekende van de broederschappen opgericht in de Sint-Germanuskerk te Tienen, zegt : « Deze drie broederschappen (van de H. Hubertus, H. Lucia, H. Donatus) waar wij dit hoofdstuk mede sluiten, worden doorgaans de « kleine broederschappen » genoemd, 't zij omdat hunne feestdagen met minder plechtigheid werden gevierd, 't zij omdat zij bij het volk geringeren bijval genoten en derhalve minder leden telden ».

Inlichtingen : Z.E.H. P. Verdroncken, pastoor-deken.

Bibliografie : Geschiedenis van de Collegiale Kerk van den H. Germanus, Tienen, — Tienen, Vanhoebroeck, 1906.

13) RILLAAR.

Te Rillaar wordt de H. Donatus, behalve tegen donder en bliksem, ook tegen de koorts aangeropen. Zijn viering heeft er plaats de zondag na 7 augustus⁽²³⁾. Zijn twee relikwieën, welke er sedert onbekende tijd berusten, worden na de H. Missen ter verering aangeboden. Een beeld van de heilige is in de kerk niet voorhanden.

Zijn verering is er zuiver parochiaal. Rond 7 augustus worden nog altijd missen besteld te zijner ere, zonder dat deze laatste evenwel uitdrukkelijk bedoeld worden ter vrijwaring van de schadelijke uitwerkselen van het onweder.

Op het kruispunt van de Langestraat en de Messelbroeksebaan treffen we een kleine oude kapel aan, zie afb. 13, welke hem toegewijd is. Thans prijkt er een nieuw beeld, in vervanging van het voorgaande dat door een vliegende bom op het einde van de wereldoorlog 1940-1945 vernield werd. Bidoefeningen door de gelo-

(23) Zie « WAERSCHOUWINGE », blz. 53.

vigen rond de kapel, met het inzicht de veldvruchten van vernieling door hagel of onweder te vrijwaren, zijn niet te noteren. De kapel treedt enkel op het voorplan in die zin, dat de H. Sakramentsprocessie er halt houdt vóór een rustaltaar dat te dier gelegenheid aldaar opgericht wordt.

Aangaande deze kapel zegt de heer J. Uytterhoeven het volgende:
« Ten oosten van Aarschot belanden we in het kamp van Rommelaar, te Rillaar, aan welks bestaan de h. Liekens, van Heist-op-den-Berg, vóór enkele maanden ruchtbaarheid heeft gegeven. We zijn ter plaatse geweest toen de h. Liekens zijn ontdekking had gedaan en hebben kunnen vaststellen dat het bestaan van dit zeer

Afb. 13

De Sint-Donatuskapel te Rillaar
(Copyright : Uitg. J. Wouters, Averbode).

uitgestrekte kamp, waarschijnlijk een « ruitery-kamp », zeer goed waar te nemen is in de huidige grondvormen en dat de boeren in deze buurt opperbest weten dat daar eens Romeinse ruitery gelegerd heeft. Allen hebben ze dan ook een en ander voorwerp op hun veld voor den dag gehaald. Midden dit kamp, op een kruisbaan, verheft zich heden op de plaats der Romeinse « ara », die in elk kamp aanwezig was, een kapel, waarin een pracht van een beeld prijkt, een Romeinschen tribuin voorstellend, in groot uniform. Het is, volgens het opschrift boven de deur, de H.

Donatus, « patroon tegen donder en bliksem ». Geen vereering kon ons daar beter dan deze van den H. Donatus aan Jupiter Tonitruans herinneren, dan de heilige die onzen Germaanschen dondergod Donar vervangen heeft, onzen Germaanschen Jupiter».

Inlichtingen : Z.E.H. J. De Lescluze, Pastoor.

Bibliografie : Toerisme, Halfmaandelijksch orgaan van den Vlaamschen Toeristenbond, Vereniging zonder winstbejag, Paardenmarkt 70, Antwerpen; nr 2, 16 Januari 1937 — § Bestond er een Romeinsche « Maginot-Muur » langsheen de Rupel-Dijle-Demer?, J. Uytterhoeven, Mechelen.

C) P R O V I N C I E H E N E G O U W E N.

Van de plaatsen, in de provincie Henegouwen, waar de H. Donatus vereerd wordt, komt wat ons onderzoek betreft, enkel Edingen in aanmerking. Edingen ligt vlak bij de taalgrens en werd zowel door Vlaams- als Franssprekende bedevaarders bezocht.

EDINGEN.

De devotie tot de H. Donatus in de kloosterkerk der PP. Capucijnen te Edingen is bij gebrek aan belangstelling teloorgegaan. Teoretisch bestaat de broederschap nog. De laatste inschrijvingen in het register, een 25-tal, dateren van het einde van de wereldoorlog 1940-1945, wanneer de V1-bommen ons land verwoestten. Het was dan ook om van die moordende bombardementen bevrijd te blijven dat de 25 leden toetraden.

Gezien Edingen aan de taalgrens ligt, zijn er in 't Frans en in 't Nederlands opgestelde dubbeldevotieblaadjes. Op de voorpagina prijkt de afbeelding van de H. Donatus als krijgsman staande op een voetstuk, zie afb. 14. De palmtak der martelaren, zijn zwaard en zijn helm liggen aan zijn voeten. Zware onweerswolken verduisteren de hemel en talrijke bliksemflitsen doorklieven de lucht. Op zijn schild staat de reden van de aanroeping, bliksemflitsen, aangeduid. Op de achtergrond bemerken we uiterst links van het beeld, de parochiekerk van Edingen, tussen voorgaande en het beeld, in de verte, de kapel in het park van de Hertog van Arenberg en rechts van het beeld de kloosterkerk der PP. Capucijnen.

In een 3-tal in 't Vlaams opgestelde dubbeldevotieblaadjes⁽¹⁴⁾ en ⁽²⁰⁾, lezen we : « Omdat wij in de omstreken van Enghien, in

(14) Zie voetnota 14.

(29) a) Broederschap van den H. DONATUS, te Enghien.

Imprimi potest.

Tornaci 5 Junii 1855.

A.-P.-V. DESCAMPS, Vic.-Gén.

Enghien, — Imp. A. Spinet (zonder datum).

b) Idem, doch met : Enghien, — Drukķ. A. Spinet (zonder datum).

Afb. 14.

Voorblad van het dubbeldevotieblaadje van
de broederschap van de H. Donatus te Edingen.
(Cliché, Kloosterarchief PP. Capucijnen, Edingen).

het jaar 1853, zoo schromelijke onweders hebben gehad, waardoor den geheelen oogst in vele omliggende⁽³⁰⁾ dorpen geheel is vernietigd geweest (door den hagel) hebben de Paters Capucijnen van Edingen, van onzen H. vader den Paus van Rome, oorlof verkregen om jaarlijks eene solennee oktaaf te vieren, ter eere van den H. Donatus, martelaar.

(30) In nr (29), a) en b) staat : onleggende.

Deze oktaaf begint den tweeden Zondag van Juli en eindigt den derde Zondag derzelfde maand. Gedurende de oktaaf kunnen alle geloovigen een vollen aflat verdienen, op voorwaarde te biechten en te communiceeren en te bidden tot intentie van zijne heiligheid den Paus. ».

In de koortabel staat vermeld voor de tweede zondag van juli :
Hodie vel infra Octavam Indulgentia plenaria ob Festum S. Donati Martyris.

Tot vóór 1900 werd het beeld van de H. Donatus (ongeveer zoals afgebeeld op het dubbeldevotieblaadje, zie afb. 14) op de tweede zondag van juli midden in de kerk, versierd en verlicht, gedurende de oktaaf uitgesteld. Men hield een speciaal sermoen over de heilige op de twee zondagen; 't zal wel in 't Frans geweest zijn, want dat gaat daar zo, of misschien half in 't Frans en half in 't Vlaams, te gerieve van de twee categorieën van bedevaarders. Van een eigenlijke bedevaart was er geen sprake, maar toch was er een spontane toeloop.

Van omstreeks 1900 tot 1914 werd het beeld in zijn hoek gelaten, doch telkenjare nog versierd en van licht voorzien.

Van 1914 tot vóór 2 jaar (1957) werd het beeld niet meer versierd noch van licht voorzien en rustig in zijn hoek van de zijkapel, toegewijd aan de H. Jozef, gelaten; tot ten slotte dan in 't voorjaar 1958 wanneer de kloosterkerk herschilderd en soberder ingericht werd, het beeld van de H. Donatus met zoveel andere uit de kerk verbannen werd. Alzo is, wat de H. Donatus aangaat, in de kerk niets meer te doen noch te bespeuren.

In 't begin van 1959 vernamen we, dat dit jaar (1959) de viering van de H. Donatus zal heropgericht worden. Op de tweede zondag van juli zal zijn beeld in de kerk uitgesteld, een speciale mis opgedragen en een sermoen in al de HH. Missen gehouden worden.

Volgens PR. Janssens, C.ss.R., zou de devotie te Edingen reeds vóór de Franse Omwenteling bestaan hebben, n.l. in 1782. Ze zou dus slechts lange tijd na de troebelen heropgericht geworden zijn, n.l. in 1853 en als gevolg van vernieling van de ganse oogst.

Inlichtingen : Z.E.P. Hilarius, pater-gardiaan.
Z.E.P. Wilfried, pater-gardiaan.

Bibliografie : Het oude verweer tegen hagel, donder en bliksem door PR. Janssens, C.ss.R., — Ovl. Zanten, 32^e jg, nr 5 en 6.

(Wordt voortgezet).

Bijgeloof en Ruimtevaart

Reeds tien jaar is het geleden, dat Prof. Dr. Paul De Keyser in een bijdrage de vraag stelde : « Is er nog plaats voor de Folklore-Wetenschap in het Atoomtijdperk ? »⁽¹⁾ : Scherpzinnig ontleedde hij de invloed van mekanisme en atoomenergie op het leven van de mens, om dan tot de konklusie te komen dat ook het volksleven, studieobjekt van de folklorist, zeer ingrijpende veranderingen ondergaat, naarmate de wetenschappelijke en technische vooruitgang dit leven meer beïnvloedt. Nochtans wees hij op een continuïteit van geestesgesteldheid, die inderdaad als een rode draad doorheen de eeuwen loopt. Dit blijvende noemde hij **constanten**, die wel van vorm en uitzicht kunnen veranderen, maar waarvan de kern dezelfde blijft.

Wij vestigen graag andermaal de aandacht op die zeer belangrijke bijdrage — gesteld in een geest, die we in folkloristische studies veel te weinig ontmoeten — wegens haar grote waarde ten overstaan van de nieuwe belangstellingssfeer, die zich in de volkskunde aftekent : **het menselijk aspekt**. Professor De Keyser belichtte de mens als een in hoofdzaak emotioneel wezen, een gevoelsmens en liet uitschijnen, dat de mens ook in de atoomenergie eeuw in hoofdzaak een gevoelswezen zou blijven. De mens blijft door de eeuwen heen aan zichzelf gelijk, wat de geestesgesteldheid betreft, al veranderen de omstandigheden van tijd en ruimte.

Tot daar onze beknopte terugblik op de vizie van Prof. De Keyser. We namen ze als inleiding tot onze bijdrage, wegens de voorname grondwaarheden die ze bevat en die we verder zullen toelichten.

Onze eminente kollega sprak over het atoomtijdperk. Inmiddels zijn er evenwel heel wat raketten opgestegen te Cape Canaveral en bevinden wij ons op de drempel van de ruimtevaart. De eeuwige drang van de mens naar de kennis van het onbekende, naar verre einders en paradijselijke eilanden, drijft hem thans naar de andere werelden van ons zonnestelsel. De twintigste eeuw zal dus hoogstwaarschijnlijk méér de geschiedenis ingaan als ruimtevaarttijdperk, dan wel als atoomtijdperk. We zijn er trouwens verheugd om, want wegens Hiroshima heeft die laatste naam een zerpe nasmaak.

(1) In « *Oostvlaamsche Zanten* », 24e jg., nr 2, 1949, maart-april, blz. 37-45.

Het spreekt vanzelf, dat de grootse verwezenlijkingen, waarvan wij de begenadigde tijdgenoten en toeschouwers zijn, het maatschappelijk leven geleidelijk zullen beïnvloeden. Maar ook in het ruimtetijdperk blijft de konstatacie van Prof. De Keyser van kracht: de mens blijft in essentie dezelfde en het lijkt ernaar, dat hij voorlopig zelfs niet het minst van zijn stuk wordt gebracht door die gigantische verwezenlijkingen. Eenmaal de eerste verrassingen voorbij, ging alles weer zijn doorgewone gang.

Tijdens een voordracht, die hij in oktober 1958 te Brussel hield, heeft de Franse geleerde Gauzit, verbonden aan het observatorium te Lyon, enige bijzonderheden verschaft over het moderne bijgeloof, zoals dat bij zijn landgenoten tot uiting komt⁽²⁾. Op dit oogenblik, zei hij, telt Parijs niet minder dan 6.000 sterrenwiche-laars of astrologen, die dagelijks ongeveer 100.000 personen de toekomst voorspellen. In geheel Frankrijk telt men 35.000 zulke sterrenwiche-laars en evenveel « kwakzalvers » (bekend als *guérisseurs*). Deze laatsten zijn zelfs talrijker dan de geneesheren met wettelijk diploma. Het tarief voor één raadpleging wisselt van 50 F.f. tot 100.000 F.f. En bovendien wordt het land overspoeld door tijdschriften, uitgaande van zulke personen, die beweren het lot van hun evennaaste in de sterren te kunnen lezen. Om aan de algemene verlangens tegemoet te komen, houden meer dan de helft der Franse kranten er een « astrologische rubriek » op na en hun voorbeeld wordt door verscheidene Belgische dag- en weekbladen gevolgd.

Ook bij ons zijn de waarzegsters trouwens zeer bedrijvig. In maart 1958 werd te Antwerpen nog zekere Isabella Immens, uit Wilrijk, door de rechtbank veroordeeld omdat zij aan waarzeggerij deed en één van haar klanten een hele tijd aan het lijntje hield en steeds maar provisie deed betalen, zonder resultaat, — het spreekt vanzelf!

Een andere vorm van modern bijgeloof, ditmaal met volksdevotioneel karakter, vormen de zogenaamde « kettingbrieven », zoals de volgende, die dateert van maart 1958 : « Zend deze brief verder aan vier personen, die gij iets goeds wenst. Zo dat hij niet tot stilstand kome. Het moet binnen de 24 uren gebeuren. Deze brief is op 21 januari te Lourdes opgestuurd en maakt een wereldse reis tot eer van de Lieve Moeder Gods. U mag deze brief niet behouden of verscheuren, want dat brengt geen geluk. Deze woorden gaan in vervulling. Bid drie maal tot Maria en ge zult in 11 uren

(2) « *Het Bijgeloof der Fransen* », in « *De Nieuwe Gids* » van 1.11.58.

een onverwacht geluk hebben. Wij hebben deze brief ontvangen en geven hem verder. Schrijf hem drie maal over en zend hem dan vier personen verder. — P. S. : geen brief behouden. »

Dat het bijgeloof zelfs kan gepaard gaan met... politieke doeleinden, werd bewezen in maart 1958, toen acht Tsjechoslowaken veroordeeld werden tot jarenlange gevangenisstraffen, op grond van tegen het regime gerichte activiteiten, « na op spiritistische bijeenkomsten met de geesten van overleden kapitalisten contact te hebben opgenomen... ». Die geesten waren die van Thomas Masaryk, Edward Benes en Thomas Bata en ze hadden de val van het volksdemocratisch regime en de terugkeer van het kapitalistisch stelsel beloofd⁽³⁾.

Hoeft het dan iemand te verwonderen, dat ook de ruimtevaart reeds aanleiding heeft gegeven tot nieuwe(?) bijgelovige denkbeelden. We staan sceptisch tegenover het woord « nieuwe », ondanks de uiterlijke schijn, omdat ze in feite slechts nieuwe vaten vormen voor oude wijn.

Thans eerst de « feiten ».

De ruimtevaart heeft de vraag, die de zoekende geest ook in vroegere eeuwen reeds bekommerde : « Zijn er mensen op andere planeten? », in de brandende aktualiteit geplaatst⁽⁴⁾. « Mensen » in de betekenis van « denkende wezens », want de uiterlijke vorm heeft in feite niet zoveel belang.

Het was kardinaal Nicolas de Cusa, die in *De docta ignorantia* (verschenen omstreeks 1450) voor het eerst een geleerde verhandeling aan de veelvuldigheid van de bewoonde werelden heeft gewijd. In de 19e eeuw werd het onderwerp o.m. behandeld door E.P. Felix, S.J. en E.P. Monsabré, O.P., beiden te Parijs, en door E.H. Joseph Pohle in Duitsland. Citeren we ook de grote Italiaanse astronoom E.P. Secchi, S.J. en zijn landgenoot Bavink, evenals E.P. Sertillanges, Dominikaan, en Nicolas Corte⁽⁵⁾.

Dit, voor hetgeen de geleerden betreft. Maar ook het volk bleef tegenover die zusterplaneten niet onverschillig, en het oude bijge-

(3) « *Kapitalistische Spiritisterij* », in « *De Nieuwe Gids* », van 19.3.1958.

(4) Zie de wetenschappelijke studie van Dr. G.C.A. Valewink : « *Bewoonde Werelden* », reeks « *Encyclopaedie van de Wereldbibliotheek* »; 1927. (142 blz.). Hij besluit : « Er bestaan wereldbollen, waarop zich wezens bevonden hebben, nog bevinden, of in de toekomst bevinden zullen, die of geheel gelijk aan de mens zijn of die, met andere zintuigen toegerust, zich een ander beeld van de Schepping vormen, maar toch als *mensen* zijn te betitelen ». Over de terminologie van dit woord *mensen* kan men van mening verschillen. « Denkende wezens » zou o.i. beter zijn.

(5) Dom. A.-M. Achard : « *Hommes de Science d'aujourd'hui devant la Foi* », collection Du Val, Brussel, 23-27, d'Anethanstraat, 1959, blz. 360.

loof kreeg, aan de omstandigheden aangepast, een nieuwmodisch kleedje. In Duitsland is er nu een zekere heer Speer, die beweert boodschappen te ontvangen uit het heelal, en wel van een geheimzinnig volk, de Ufonen, die een planeet (we weten niet dewelke) van ons zonnestelsel bewonen. In de bekende «vliegende schotels» bewegen ze zich vrij door de ruimte. Ze zouden door God gezonden zijn, om ons voor allerlei onheil te behoeden. Wij moeten o.m. ophouden met atoombomproeven, zoniet zal er een derde wereldoorlog losbarsten. Duizenden mensen beschouwen de mededelingen van Speer als een «nieuwe openbaring», te meer daar hij zich op een pseudo-godsdienstig standpunt plaatst. Volgens hem zullen de Ufonen ons een hogere kennis bijbrengen over God. De bijbel, zegt hij, is vervalst. Een eeuwige straf bestaat niet. En zo meer... Men voelt hier duidelijk, hoe gemakkelijk de verbeelding van de mens op hol slaat, vooral wanneer ze zich richt op de toekomst⁽⁶⁾. Zulke feiten zijn de klinkende bevestiging van de bewering van de arts Dr. Allan Worsley : «Het bijgeloof heerst daar waar het onderbewustzijn sterker is dan het bewustzijn. Het is de tot uiting gebrachte angst, ontstaan door de kontradiktie die bestaat tussen bewustzijn en onderbewustzijn.»⁽⁷⁾

Dat de heer Speer evenwel niets uitgevonden heeft, maar in feite slechts een opgewarmd gerecht heeft opgediend, blijkt reeds dadelijk uit een confrontatie van zijn beweringen met de opvattingen, gedebiteerd door enige Franse auteurs uit de 19e eeuw, adepten van het spiritisme.

Reynaud, die een boek schreef over «Hemel en Aarde», beweerde daarin, dat de ziel de macht bezit invloed uit te oefenen op de ether en er op haar beurt door beïnvloed wordt. Hij verklaarde, dat onze ziel na de dood eenvoudig het stoffelijk omhulsel afwerpt, onze planeet verlaat en door de ruimte zwerft, om op andere werelden de molekulen te zoeken, waarin zij opnieuw zal belichaamd worden. Heeft zij ginds haar taak volbracht, dan werpt zij op de planeet, waar zij verbleef, andermaal het omhulsel af, en vertrekt naar elders, om nogmaals hetzelfde te doen... De Fransman Figuiet was, in een werk over hetzelfde onderwerp, nog uitvoeriger. Hij beweerde dat wij, op voorwaarde dat wij onberispelijk geleefd hebben, na de dood de aarde verlaten en in de ether terecht komen. Ons lichaam — of liever het mikroskopische materiedeeltje, dat

(6) Cfr. Johannes : «Mensen op andere Planeten?», in «Dageraad», tweemaandl. ts., Brussel. 11e jg., nr 3, maart 1959, blz. 46-48.

(7) Dr. Allan Worsley : «Peur et Dépression» (Fear and Depression), Editions Dangles, Parijs, 1955, blz. 139.

dan door onze geest zou bezield worden — zou buitengewoon subtiel geworden zijn en lichter dan de ether zelf. Wij zouden er geen voedsel meer nodig hebben, geen ziekte zou vat op ons krijgen, we zouden zorgen noch verlangens kennen. Dergelijke wezens werden door Figuiier « bovenmenselijke schepselen » genoemd. Zij zouden in leven blijven door inademing van de ether zelf en zich met de snelheid van het licht kunnen verplaatsen. Bovendien zouden onze zintuigen oneindig fijngevoeliger geworden zijn, dan hier op aarde het geval is. Maar indien we slecht geleefd hadden, zouden wij de beproevingen op andere planeten voortdurend moeten herbeginnen. Gans de afgestorven mensheid zou aldus op weg zijn in het Heelal. Terwijl de rechtvaardigen de vredige sferen zouden doorkruisen, in een toestand van eeuwige vreugde, zouden de boosaardigen uitsluitend in sferen van pijn en bestraffing vertoeven.⁽⁸⁾

Hoe ongerijmd ook, hebben duizenden mensen destijds die nonsens gegeten als koek. Net als nu duizenden personen de heer Speer, profeet van het ruimtetijdperk, de woorden uit de mond eten. We staan hier dus voor één van die talrijke verschijnselen in het evoluerende volksleven en volksgeloof, door Prof. De Keyser « constanten » genoemd. En hieruit blijkt voldoende, dat de volkskunde, in deze eeuw van de ruimtevaart, haar studieobject kan blijven vinden in de levende werkelijkheid.

A. VAN HAGELAND

(8) Zie A. Van Hageland : « *Hendrik Conscience en de Occulte Verschijnselen* », in het ts. « *Dietsche Warande en Belfort* », januari 1955, nr 1, blz. 55-60.

Bibliotekiana

Onze Verzameling Bidprentjes.

Het elfhonderdtal dubbels niet in aanmerking genomen bestaat onze verzameling bidprentjes op dit ogenblik uit 2906 stuks. Al deze prentjes werden op stevige steekkaarten geplakt en chronologisch gerangschikt. Een enkel prentje dagtekent uit de 18e eeuw (1777); uit de 19e eeuw beschikken we over 1929 exemplaren als volgt verdeeld :

1800-1840	89
1841-1850	180
1851-1860	281
1861-1870	401
1871-1880	469
1881-1890	277
1891-1900	232;

onze eeuw is — vanzelfsprekend — minder goed bedeed : 701 prentjes :

1901-1910	130
1911-1920	116
1921-1930	114
1931-1940	170
1941-1950	167
1951-	4.

Bidprentjes die voorzien zijn van het portret van de overledene zijn uiteraard weinig talrijk : 191 uit de vorige eeuw en 117 uit de tegenwoordige. Slechts een twintigtal exemplaren dragen geen datum van overlijden.

De verzameling telt 170 prentjes met de afbeelding van een heilige : dus echte santjes. Het grootste % prentjes eren de nagedachtenis van pausen, bisschoppen, priesters, kloosterlingen en begijntjes. De 19e eeuw bezorgde ons 79 gekleurde bidprentjes waarvan het oudste dagtekent van 1846.

* * *

Een enkel woordje aangaande de herkomst van onze verzameling. De oudste — dus interessantste — prentjes komen uit de nalatenschap van de familie Van Gasse. Schoenmaker Jacob Van Gasse legde in 1843 een rijke verzameling doodkaarten en bidprentjes aan ten voordele van zijn kinderen Martina en Ferdinand. Deze laatste overleed te Gentbrugge in 1864 op 37 jarige leeftijd. Martina die ondertussen met de genaamde Constant De Bruycker gehuwd was verhuisde in 1869 naar Ledeberg. Een van haar direkte afstammelingen, de heer Ph. De Bruycker, waarschijnlijk een kleinzoon van haar, schonk op 7 september 1937 de bijna honderdjarige verzameling kaarten en prentjes aan onze Bond.

Van waar de andere beeldekens vandaan gekomen zijn ? Zonder enige twijfel van talrijke onbekend gebleven schenkers en van vrijgeveige bondsleden, we denken in de eerste plaats aan de heren Andelhof en Van Bragt.

M. Van Wesemael.

WETTEREN.

Een Afvaardiging van de Bond der Oostvlaamse Folkloristen
naar het Museum, te Wetteren, op 10 januari 1959.

Te Wetteren leeft en streeft een vereniging van zanters en vorsers, de Heem- en Geschiedkundige Kring « Jan Broeckaert », die er zich met recht en reden kan op roemen reeds een pracht van een museum te bezitten, na een betrekkelijk korte werkperiode. Ere-voorzitter Prof. Dr. P. De Keyser en Lic. R. van der Linden, bestuurslid van onze bond, werden er verwelkomd door het voltallig beheer en konden moeilijk hun bewondering en verwondering verbergen, bij het ontdekken van het vele schone en waardevolle, dat op oordeelkundige wijze samengebracht werd in de benedenzalen van het stadhuis.

Men betreedt een landelijke woning, waar men talrijke eigenaardige gebruiksvoorwerpen aantreft. Een boerenherberg brengt ons in de typische atmosfeer en gemoedelijke kader van een gezellig zaaltje. Voorzitter Dr. Wouters heeft nog dergelijke herbergen in de omgeving van Wetteren gekend!

In een derde plaats tronen meerdere toonkasten, waarin allerlei verzamelingen pronken en pralen: santjes, ex-voto's, pijpen allerhande en snuifdozen; in de « reserve » berusten munten en bedevaartvaantjes, doodsbeeldekens en andere reeksen om op hun beurt in de kasten op te dagen.

Een vierde langwerpige zaaltje brengt ons een beeld van de ambachten, o.a. strodekkersalaam, gerief van schoen- en klompenmakers, tuigen uit een brouwerij, uit een smederij en uit het vlasbedrijf; de bakkers vinden er de vormen terug, die hun voorouders gebruikten. Onze schoolkinderen vinden vele gegevens over verdwenen windmolens, lusten binnen te treden in een snoepwinkel; programma's voor vroegere karnavalsstoeten roepen een heimwee in ons wakker; prentkaarten tonen ons Wetteren in de loop van de laatste eeuwen; de geschiedenis van ons land wordt rijk uitgebeeld en voorgesteld door middel van munten, van uit de Romeinse periode (Dr. Wouters publiceerde o.a. over het Urneveld van Massemen) tot op heden, door middel van perkamenten, dokumenten, enz.

Wetteren is rijk, én in het heden én in het verleden. Het museum levert daar een schitterend bewijs van.

De Bond van de Oostvlaamse Folkloristen feliciteert de leden van het komitee die hen zo hartelijk verwelkomden:

Dr. J. Wouters, voorzitter; Arnold de Coninck, ondervoorzitter; Joris Clinckspoor, penningmeester; Raymond de Waele, Alb. op de Beeck, Cyriel de Winne, Jan de Meyer, Raphaël Braeckman, beheerders.

R. v. d. L.

N.S. In een volgend nummer verstrekken we de lijst van de artikels, die in het tijdschrift (thans zesde jaargang!) van de Heem- en Geschiedkundige Kring « Jan Broeckaert » van Wetteren verschenen.

ERRATA.

Men gelieve de volgende zetfouten te verbeteren:

In n° 1, 34° jg. (1959), blz. 18, regel 19: na « ...Bloemen » het woord uitgegeven toevoegen. In hetzelfde n°, blz. 29, regel 7: betuigd i.p.v. betuigt.

In n° 2, 34° jg. (1959), blz. 84, in het eerste deel van het « Bericht aan de leden », 1° regel: ingeschoven i.p.v. ingeschreven. In hetzelfde « Bericht », 2° deel, 3° regel: na « gewerd » toevoegen: binnenkort zal verschijnen.

Dienst voor Folkloristische Opzoekingen

Bijdrage tot een Sagenboek van Zuid-Oost-Vlaanderen

door

Lic. R. DE GEETER (*).

2. TOVENAARS

187/ Tovenaar geeft dieven een afstraffing.

Boeckaert was op wandel en ie was hij op wandel in de bosschage. En der kwamen twee mannen en ze moesten zijn horloge hên.

— « Ha, zegt ie, wa ga' gulder daarmee doen? Ge meugt ze gij hên, maar, zegt ie, draagt er zorg' af en brengt ze tuus naar huis. »

Maar z'en koesten zulder gene voetstap ne meer gaan. Ze stonden der van in de veurnoene en as 't avend was stonden ze daar nog.

En ze vraagdegen zulder veur verlost te zijn, maar 't en was niemen die ze koest helpen.

Maar deur den duur was Boeckaert daar were en hij vroeg hij d'horloge en ze waren kontent om d'horloge te geên. En zegt hij :

— « En vraagt nooit aan geen oude mensen ulder dingen af, zei 't ie, g'en moet dat nie doen.

Aelvoet Maria. Huishoudster, 84 j. Berchem.

188/ Tovenaar doet het kwaad ophouden.

Da was enen, die hà al twee jongens op acht dagen dood. Enne, elk zei dat dat toverije was, — ha ja, 't wierd daar tuus veel af geklapt zille —, en dat 't op ài zou gevallen hên.

En 't gaat daar enen binnen, azo een Wale, enen die half Vlaams koest :

— « Ha, zegt ie, ge zult nog dingen tegenkommen, ik wee(t) wel watten : da es toverije en as 't op ulder jongens zal gedaan zijn, 't zal op ulder beesten vallen. En ik kan ou ne goeie raad geven, zei 't ie. As ge wilt naar mij horken, 't kan ontdaan werre : ge moet een beeste dood doen. »

— « Een beeste? » zegt ie dieë man.

— « Ha ja, doet ulder geite dood, zei 't ie, 't es gelijk : 't es een beeste, hein, zei 't ie. En de toverije gaat zij werekommen, zei 't ie,

(*) Vervolg van bijdragen in Oostvl. Zanten XXXIII (1958), blz. 143-150
I. Sagen uit de Geestenwereld. 1. Aardgeesten : dwergen, reuzen, alven;
2. Vuurgeesten : dwaallicht; blz. 185-194; 3. Luchtgeesten : nachtmerrie
(maar). 4. Plaaggeesten : a) weerwolf; blz. 226-243; b) spookhond, c) spook-
kat, d) andere spookdieren. 5. Spokerij. 6. Terugkerende doden. 7. Framas-
sons. 8. Spookkoets. XXXIV (1959), blz. 30-40; II. Sagen uit de Tover-
wereld. 1. Heksen : a) Heksenvergadering, b) Beheksen van kinderen,
c) Beheksen van vee; blz. 74-82; d) Allerhande hekserij, e) Heksenbezwinging.

en ze gaat dààrop werken, zei 't ie, en ge zult er af verlost zijn, »
zei 't ie.

En 't heeft gedaan geweest man !

Van der Coilden Achiel. Landbouwer, 73 j. Louise-Marie.

189/ Toveraar betovert kind.

Da was mijn tweede kind en 't en hâ nog nooit geschreemd. En 'k was weggegaan en mijne vents moedere was bij da kind.

— « Ha, zegt ze as ik weerkeerdege, der es iemand veur 't hof ge-passeerd en ie heeft an de doeken getrokken.

Maar da kind heeft tan twee jaar geleefd en de miserie die kik daarmee g'had hê, es onzeggelijk. As 't in zijn bedde lag, lag 't daar te krabbelen mee die kleine pootjes en te knijnzen en te grijnzen, azo twee jaar lang.

En da was 't werk van den dienen die aan de doeken getrokken hâ.

Aelvoet Maria. Huishoudster, 84 j. Berchem.

190/ Toveraar betovert de karn.

Da waren mensen die mosten karnen al da ze wildegen, geen boter ne meer te krijgen. En ze zijn bij de paters gegaan en ze zijn 'komen en z'hên alles gewijd en die mensen moesten de negen dagen doen. En de paters zeien dat er binst de negen dagen iemand om een kanneke melk gekommen hên en da ze dat moesten geên. En den achtsten dag kwam 't er een vrouwmens uit 't gebuurte om melk, — ze wierd zij gedwongen van 't kwaad hein, z'en had er pertank geen schuld aan.

En die toverije was 't werk van enen die daar ne keer gepasseerd hâ. Maar 't heeft toch gedaan geweest.

Paeme Gabrielle. Huishoudster, 51 j. Etikhove.

191/ Toveraar tovert zijn vrouw bij zich.

Op ne keer zat Nard zijn vader te kaarten en ten twaalven van den nacht maakteg' ie een wettementspel⁽³³⁾ tegen zijn kameraden :

— « Wilde ne keer zien da 'k mijn vrouwmens hier kan doen bij mij kommen ? »

— « Aree, aree, » zeien zijn kameraden.

— « Ja, ja ! »

En mee 't een of 't ander te zeggen, al mee ne keer, 't werd daar aan die deure gevoeld en die deure gink open en da vrouwmens stond daar in haar hemde bij hem.

— « Awel, wa moe kik hier nou kommen doen ? »

— « Ga nou maar weer naar huis, » zei 't ie Nard zijn vader. En da vrouwmens es weer naar huis gegaan.

Lauwers Margriet. Huishoudster, 34 j. Opbrakel.

(33) Wettementspel = weddenschap.

192/ **Tovenaar even machtig als pater.**

In mijn vader zijnen thuis, die mensen en karnden geen boter ne meer, En ze gingen ne keer te raadslage bij de paters. En de paters hên ne keer geweest en ze kregen weer botere. Maar z'hân verboôn, da ze dat nie en mochten zeggen, da ze dat moesten geheimhouden. Maar ongelukkiglijk, moeder had 't toch verteld en 's anderdaags was 't wederom geen boter meer! En tan, z' en hên bij de paters nie meer turren weregaan, ze zijn tuus bij Stientje Boeckeaert geweest en Stientjen heeft gemaakt da me weer boter kregen.

Brackelare Theofiel. Landbouwer, 60 j. Melden.

193/ **Tovenaar verhindert wagen te vertrekken.**

Ze laaddegen mes. En der kwam daar ne vent gegaan, enen van Schendelbeke, mee een koppel koeien.

— « Ha sakker, ge zijt gouder bezig mee mes voeren, » zei 't hij.

— « Ja 'm, » zeien die mannen dien daar mes laaddegen.

En ze voerdegen da mes mee drij perden mee ne wagen. En ie lei hij daar zijn hand op, op dieë wagen :

— « Gedomme, es dat ne sterke wagen, zijn dat goe tremen, » zei 't hij.

En ze leien der nondedju vijf perden aan en z'en koesten gedomme diene wagen ne meer bougeren. Maar da viel ouder tuus in dat dieë vent aan dieë wagen geweest hâ en as 't ie weerkeerdege, paktegen de knechten ouder op en ze zeien tegen dieë vent dat ie der ne keer moest bijkommen en dat herdoen, want da ze mee dieë wagen uit den hof nie en koesten.

— « Awel, » zei 't hij en hij gink er naartoe en ie ontdeed hij het-geen dat hij gedaan hâ en ze leien der twee perden aan en ze gingen der uit gelijk mee ne lege wagen.

Da hê kik meer as honderdduzend keren horen vertellen.

Moreels Edmond. Landbouwer, 82 j. Hemelveerdegem.

194/ **Tovenaar verplaatst het kwaad.**

Op mijn prochie was ter daar een kind da ziek was en da wreed afzaagt van 't kwaad.

En die mensen zijn naar Etikhove gegaan bij enen die dat koest ontdoen. En diene vent es 'kommen en ie heeft 't ontgaan en op een partije koren verplaatst. En z'en hên da jaar op die partije geen graantje koren g'had, 't was al masschaart!

Carobel Hortense. Naaister, 83 j. Zegelsem.

195/ **Tovenaar en gezellin waden door plas zonder nat te worden.**

Der waren nen boer en een boerinne dien 's navend om den toverere 'kommen waren. En da hâ wreed geregend. En den boer gink veuren en de boerinne mee haren hond en den toverere kwamen achter. En ze kwamen daar aan ne grote plas water in nen erdie los en den boer tort erin en ie zat erin tot aan zijnen buik. En den

toverere en de boerinne torten der tuus ook deure en ouder schoenen en waren zelfs nie nat!

Paeme Gabrielle. Huishoudster, 51 j. Etikhove.

196/ Toveraar onkwetsbaar.

Den toverere passeerdege ne keer in Ronse en der was daar toch een wijf da wildege mee ne steen naar hem smijten, maar z'en koest niet. Z'hefteg' haar hand omhoge en z'en koest nie meer bougeren tot as 't ie al ne g'helen end veurbij was.

Paeme Gabrielle. Huishoudster, 51 j. Etikhove.

197/ Toveraar geeft op onzichtbare wijze slaag.

In Bost was ter daar ook enen waar da ze schou af waren veur zijn toeren newaar. En diene vent koest toveren. Op ne keer in een staminee, 't waren der daar eenste die van ouderen neuze maaktegen tegen hem. En ie en zei niét, maar as ze buiten kwamen ze wieren zodanig oversmeten da ze potverdomme lijk lam waren! En z'en zagen niemen nie, maar godsgenadig smijten.

Cornil Oscar. Landbouwer, 69 j. Roborst.

198/ Duitse schaper is machtig tovenaar.

En van diene scheper.

Ie gaat daar op een bane, — da waren tuus al erdie banen newaar —, en der waren daar drij jongies, ze kropen persies lijk padden. En ze tenzeldegen⁽³⁴⁾ achter de mensen. Diene vent kijkt omme:

— « Zijn da ou jongies, moedere? »

— « Ja 't menere, » zei ze en ze begoest te schremen.

— « Ge moet gij nie schremen, zei 't ie, hette bij de paster geweest? »

— « Ja 'k, maar ie en wilt niet kommen. »

— « Ha, ie en wilt nie kommen. »

Ie schreef daar iet op een briefke en ie deed dat bij de paster dragen. En as 't ie meendege voort te gaan, de paster stak de deur' al open. En ie moesteg' hem daar op zijn knienen zetten veur t'ontdoene, dat 't zweet zijnen balg afliep, van schoutte dat ie nie en zou voorst gekeunen hèn.

— « Kijk, zei 't ie diene scheper, as ek al hier nog van leven kommen, en 'k hoor iet zeggen, mijkt ou van mij, zei 't ie. En as g' iet zelve nie en keunt, we zijn wouder daar ook nog. »

Maar ie en heeft zijne keur nie meer g'had: as er iet in ouen huize was, as g'om de paster gingt, ie was daar.

De Mets Désiré. Landbouwer, 82 j. Marke-Kerkem.

199/ Pastoor helpt geladen wagen uit de gracht.

Den ouwen paster Govaerts van Marke, den dienen koest azo vele doen.

(34) Tenzeldegen = iemands woorden spottend achternazeggen.

Der was daar ne keer ne voerman die mee een voer kolen in de gracht gesukkeld was en ie stond daar te vloeken en te zweren, — ha ja, ie zou die karre moeten ontlaân en herlaân —.

Maar mee ene keer was de paster daar en ie zei tegen diene voerman dat ie moest « ju » zeggen tegen zijn perd.

En ie paktege zijn stokske en ie zetteg' het tegen die karre en op één, twee, drij was die karr' uit de gracht.

Paeme Gabrielle. Huishoudster, 51 j. Etikhove.

200/ Pastoor helpt zwaargeladen gespan de berg op.

Der was ne voerman en ie moest den berg op mee duust kilo. En dieë voerman vloekteg' en duveldege, maar 't kwam daar ne paster achtere :

— « Waarveuren vloekte gije, 't zal toch wel gaan, zei 't ie, da kik ou helptege, zou da nie gemakkelijker gaan, zei 't ie, en vloek ne meer, ik zal ou helpen. »

En de paster lei ter zijn hand op en ie gink mee de wagen boven den berg en de perden en moesten nie trekken !

En ie (nl. de voerman) bedanktege diene pastere en ie (nl. de pastoor) antwoorddege as 't veureviel dat ie hem nog most aanspreken.

De Mets Désiré. Landbouwer, 82 j. Marke-Kerkem.

201/ Pastoor kan de wind van richting doen veranderen.

As de paster wilt, as 't ieverst brandt, ie kan de wind hersteken om d'ander batementen te bevrijen. — Wel te verstaan, as 't ie wilt zille.

Paeme Gabrielle. Huishoudster, 51 j. Etikhove.

202/ Pastoor dwingt iemand gevonden goed terug te geven.

Peetje Bousard was goed t'akkoord mee de paster van Kerkhem en ie gink hij daar vele.

Maar nou, de paster hâ zijnen neusdoek verloren, en ie vertelt dat tegen Peetje Bousard :

— « En 'k weet wie dat 'n 'vonden heeft, zei 't hij, en die 't en 'vonden heeft, zal 't en mij weerbrenge. »

As 't eenste dagen naardien was, dieën neusdoek was nog nie weer' kommen. En de paster zei tegen hem :

— « Ie zal 't en mij weerbrenge, die 't en 'vonden heeft, zei 't hij, want 'k zal hem folteren, » zei 't hij.

As 't eenste dagen naardien was, ie (nl. de zakdoek) lag daar were en ie lag aan zijn deure.

Van Pevenaeyge Maria. Huishoudster, 47 j. Nederbrakel.

3. T O V E R B O E K E N

203/ Tovenaar doet druivelaar langs de stoof groeien.

Da was enen die naar huis 'kommen was van Amerika en den dienen hâ ook azo nen toverboek mee. En ie koest ne wijndruiver

aan de stove doen groeien, mee bezen op en al. En da was de schoonste wijndruiver die 'e ieverst zien koest!

En de paster van Martens-Lierde, da was nen heilige pastere, den dienen heeft hem dienen boek toch afgeluisd.

Lion Maria. Huishoudster, 80 j. Sint Maria-Oudenhove.

204/ Zonen van tovenaar misbruiken toverboek.

Awel, dat waren dingen hein.

Hij was ne goeë geleerde vent en wreed geleerd zijn hein, en van eigen hoe es ne geleerden? Ie heeft veel boeken en ie heeft aardige boeken dikwijls, hein.

Maar in dienen tijd en was 't niet gelijk of 't nou es: 't geestelijk en was zo hoge niet en ze waren zo stijf nie geleerd ook. En ie had een koppel gasten ook, 'k en wee niet hoeveel dat er waren, dien ook in die boeken gelezen hadden.

En Toon, den dieën was op 't veld en Toon wierd daar geware hein, da ze zouder ginder thuis bezig waren mee in die boeken te lezen. En Toon, da gewaar 'worden hein, gaat vaneigen naar huis. En thuis 'kommen hein, ie ziet dat, da ze bezig geweest hên in die boeken, hein. En Toon pakt ne schotel lijzaad en ie gaat er mee en ie giet het in den hof.

— « Ga raap het der nou uit. » zei 't hij.

En lijzaad da es bitter kleintses hein. En daarmee was da spel ont-daan. Anders da zou iet veroorzaakt hên, maar watten juist, da kan ek nie zeggen zille.

Simoens Remi. Landbouwer, 50 j. Sint Martens-Lierde.

205/ Variant.

Der was enen die nen toverboek hâ, — maar da zijn boeken waar da ge moet keunen mee omgaan. En diene vent heettege den oven en ie wier geware dat er iet was. En ie kwam in huis en ie vrieg aan zijn wijf waar da de zeune was. En ie gingt kijken en de zeune was bezig mee in dienen boek te lezen.

En diene mens pakteg' een zakske lijzaad, da es klein zaad hein, en ie goot dat in de mespoele en de duvels moesten dat daar uitrapen en terbinst koest ie dat ontdoen, ha ja, de duvels moesten eerst daarmee gedaan hebben eer da ze diene zeune koesten aan 't gat gaan. As ge wilt in nen toverboek lezen, meugde oue mond niet doen open en toe gaan: ge moet mee ou ogen lezen.

Matthijs Kamiel. Landbouwer, 74 j. Everbeek.

206/ De Bijbel, gevaarlijk toverboek.

Op Schooss' hier, hier boven, 't es hier een groot hof en Rulliesen Aarnout weundege daarop. En Aarnout hâ in den Bijbel gelezen.

Den Bijbel al lezen, had ie iet gevraagd buiten zijne wete en eigentlijk 't waren de duvels dien toe 'kommen waren, op de hof. Jammaar, ie hâ die duvels gevraagd, ie moest ze werk geën. En ie hâ z'al alles doen doen newaar, ie hâ kaf in de messing gegoten en alle soorten,

maar da was a'maal op ne van niet gedaan. Su, ie moest ander werk geên. En tan, deur den duur had ie melk in de messing gegoten, maar daar hân ze meer werk mee, zieë 't, veur die melk uit de mespoele t' halen. En terbinst had ie keur veur om de paster van de prochie te lopen.

Maar de paster moest al van iet weten, want ie kwam hem al tegen onder de bane.

En mee d'hulpe van de paster heeft z'ie weg'kregen.

Van Ceunebroeck Jozef. Landbouwer, 62 j. Schorisse.

207/ Variant.

Op de Langerstrate was een hof en die mensen heettegen van Rullies. En Aarnout hâ ne keer een boekske gevonden op de bane en ie had da boeksk' opgeraapt en in gelezen, maar niet verstaan wat dat hij gelezen hâ, newaar.

Maar de duvels waren op de hof 'kommen daar; ie had hij den duvel gevraagd.

En ze waren t'ende raad en de knecht was te perde om de paster gelopen. En as ie bij de paster kwamp, ie verteldege dat newaar, wat dat daar ommegink.

En de paster zei tegen diene knecht :

– « Begint gij maar te gane, zei 't ie, 'k zal kik gaan rechtendeur kommen. » zei 't ie.

En as 't ie (= de knecht) thuis kwam, de paster kwamp al tegen hem, dat ie daar al geweest hâ, dat al 'weest ontdoen hâ.

Van de Putte Clemence. Landbouwster, 77 j. Schorisse.

208/ Pastoor maakt iemand een bijbel (= toverboek) afhandig.

Da was enen, ie hâ den Bijbel, en de paster zou(t) 'n geren g'had hên, maar ie en kreeg ne niet.

En ie zei aan diene mens dat ie hem moest in de zonne leggen, – ge weet wel, omdat ie nie zou schenden.

En den uil deed 't. En ie gink een ure naardien were om zijnen boek, maar ie en vond nié meer, zijnen boek was vertrokken.

De Mets Désiré. Landbouwer, 82 j. Marke-Kerkem.

209/ Variant.

Nard zijn vader hâ nen toverboek. En de priesters van de prochie gingen daar omme, – ze wisten dat, dat diene mens dat hâ. En bij zoverre, da z'hem verdreigd hebben dat ie dienen boek moest geên of dat ie nooit 't rijk der hemelen en koest bezitten.

En ie heeft hem afgegeên.

Lauwers Margriet. Huishoudster, 34 j. Opbrakel.

210/ Mensen opgeroepen door lectuur in toverboek.

Ik heb nog horen vertellen van enen die nen toverboek hâ en ie moest maar een woord of tweeë daarin lezen en ie koest een g'hele rote mensen doen kommen.

Meulijzer Leonie. Huishoudster, 50 j. Everbeek.

211/ **Heksen (in de gedaante van horzels) opgeroepen door lectuur in toverboek.**

Da was daar ne mens die in nen boek leesdege en g'heel zijn huis kwam vul huzzels. En ie herleesdeg' in dienen boek en die huzzels gingen a'maal uit den huize.

En 's Goensdaags gink ie naar de mart te Brakele en 't kwam daar een vrouwmens twee drije bij hem en ze zeien tegen hem : as 't ie ouder nog ne keer ontboô, dat ie ouder moest een werk geên.

Lauwers Margriet. Huishoudster, 34 j. Opbrakel.

212/ **Heksen (in de gedaante van kraaien) opgeroepen door lectuur in toverboek.**

Boeckaert zijn wijf koest azo nen hoop kraaien op haar hof ontbiên, as 't ie nie thuis en was.

't Heeft nog geweest da geheel haar hof zwart vul kraaien zat. En as hij thuis kwam zei 't ie :

— « Watten he-je were gedaan ? »

— « Ha niét, » zei ze.

Maar ha ja, z'hâ zij dienen boek opengetrokken en daarin gelezen, hein.

Aelvoet Maria. Huishoudster, 84 j. Berchem.

III. DUIVELSSAGEN

213/ **Duivels berijden 's nachts veulens.**

's Nachts, er liep daar altoos veulens op den bogaard. Z'en verstonen ouder daar nie aan dat die veulens altijd zo nat en zo mes waren.

En ze wieren zouder 's nachts altoos azo van de duvels bereên.

Op den end, z'hân dat toch ne keer afgeloerd da z' het zagen dat die veulens azo 's nachts bereên wieren en da ze mee die perden wegreên.

Faignaert Arthur. Landbouwer, 65 j. Nederbrakel.

214/ **Duivel neemt reuzenpassen.**

Op den Dries heeft er daar vroeger jaren nog nen duvel geweest en ik hê kik nog horen zeggen dat hij mocht zijn waar dat hij wildege, of dat dat nou één ure van huis was, of twee uren, of drij uren van huis. En dat hij daar mee kameraden bij hem was en da(n) die kameraden zeien :

— « Jammaar, we moeten naar huis, en kijk ne keer, we zitten hier nou ! »

— « En djeneert ouder in niet, » zei 't hij.

En as den tijd waar was, 't maar enigste minuten ne meer te veuren ne meer en was :

— « Allez, zei 't hij, 't es tijd, zei 't hij, — hê 'k horen zeggen zille —, zet oudere voet op de mijnen. » zei 't hij.

En as oudere voet op de zijnen stond, ze waren zonder weg en ze waren zonder thuis!

Henau Remi. Seizoenarbeider, 86 j. Opbrakel.

215/ Variant.

't Waren daar twee goê vrienden dien bijeen waren hein, in een huis. En dienen enen, — da was Sis Sertenk —, zei dat ie koest toveren. En ie zei tegen dienen anderen :

— « Wilde gij ne keer op mijn voeten staan, zei 't ie, we willen ne keer naar Bost vliegen, zei 't ie. Maar ge moet zien da 'e op mijn voeten blijft staan, » zei 't ie.

En dieën andere mens en tost daar natuurlijk nie op staan, op die voeten.

— « Awel, zegt ie Sis Sertenk, we gaan een wettementspel aangaan, wie dat er ginder den eersten gaat zijn, » zei 't ie.

En 't goot water mee g'hele beken. En ze gingen een wettementspel aan hein. Maar die ginder den eersten was, wàs Sis Sertenk, zo droge, zo droge as iet! En die andere dien daar toekwamen, waren zo nat, zo nat dat 't water uit older lijf liep!

En alleman was daar schou van hein, omdat hij azo koest toveren. Reinaert Camilla. Huishoudster, 50 j. Munkzwalm.

216/ Duivel brengt zijn meisje met één reuzenschrede thuis.

En op ne keer, Tist den Duvel verkeerdeg' in Vloesberge, ie was in Vloesberge bij zijn lief. Ze waren zonder daar op de danszale en hij zaagt mee ene keer hoe laat dat dat was, da was al acht uren abij.

« Oe, zegt da meiske, ik moe ten acht uren thuis zijn zille! »

— « O, 't en es niet, zei 't hij tegen haar, kom, we gaan me buiten! » zei 't hij.

Ie vertrekt mee zijn lief buiten, newaar, en hij zegt tegen haar :

— « Kijk, zet ou voeten op mijn voeten hein. »

En, hij doe' ne stap hein, en mee ene keer stonden zonder op da hof waar dat da meiske weundege en 't en was maar juist acht uren!

Op vijf minuten tijd waren ze van Vloesberge naar da meisk' haar huis 'kommen. En ze was zij daar intijds hein.

Van de Mergel Valerie. Handelaarster, 60 j. Nederbrakel.

217/ Duivel roept andere duivels op.

Tist den Duvel had daar ieverst een beets' onverschil(36) 'kregen mee den boer.

— « De duivels moesten om ou kommen, » zei 't hij.

En ie had 't nog nie g'heel gezeid, g'heel den hof stond vul duivels! En watten nou gedaan?

— « 't En es niet, » zei 't hij peetse.

(36) Onverschil = ruzie.

En hij ging naar de zolder en ie goot daar ne zak lijzaad deur de gevelveistre en hij dee z' a'maal da lijzaad, één veur één, al da lijzaad weer op de zolder dragen. En as ouder werk gedaan was, mochten ze naar huis gaan.

As ge de duvels om hulpe riept, kwamen ze, maar ge moest zien da g'er werk veuren had.

Faгнаert Arthur. Landbouwer, 65 j. Nederbrakel.

218/ Man verkoopt zijn ziel aan de duivel.

Awel, Tist den Duvel hein, ie was op ne keer van Parik gekomen en hij stond daar zat gelijk ne moordenare, daar aan de drië branken, ginder aan de Viverdaal hein. En hij stond daar te roepen :

— « Duvels helpt mij, duvels haalt mij ! »

En mee ene keer hein, 't komt daar azo nen here veur hem hein, enne de was, — volgens dat 't schijnt —, da was den duvel hein.

En ie heeft hij daar zijn ziele aan den duvel verkocht.

En nou, dieë man hein, sedert tans koest hij azo van alles, zieë 't, hij was 't hij oprecht aan den duvel vaste neware.

Van de Mergel Valerie. Handelaarster, 60 j. Nederbrakel.

219/ Door de duivels bezetene gered.

Daar was enen die wreed van 't kwaad bezeten was en ie gaf hem overe. En ze kwamen der mee in de kerke, su de paster kwam er bij en diene vent wierd opg'heft tot tegen de plafonk.

— « Veurzichtig, » zei 't ie de pastere, — ze moesten hem veurzichtig boventrekken.

— « Veurzichtig laten beneênkommen, » zei 't ie, — ze mosten ('n) nie beneênklippelen of ie was dood newaar.

As dat a'maal gedaan was, z'en koesten der nie meer aan doen, ie was vrij.

De Mets Désiré. Landbouwer, 82 j. Marke-Kerkem.

220/ Duivels ranselen tot inkeer gekomen kollega af.

Maar dat dieë vent (nl. Tist den Duvel) afgezien heeft veur van den duvel af te g'raken, da was iet se !

Z'hên hem horen roepen tot op de Kruisstrate. Da was ook al van Parik te kommen, daar ieverst aan de Viverdaal en ie wierd standvastig in de grond gesmeten.

Enne, volgens dat 't schijnt, was ter mijn grootvader bij, — 't es waar zille, mijn grootvader was ter bij —.

En ie wierd standvastig in de grond gesmeten en ie wierd aan zijn haar getrokken.

— « Ha maar Tist, wa doeë gij de ? » zei 't hij mijn grootvadere.

— « Och zwijg man, da ge wist wa da kik afzage ! » zei 't hij.

En hij hâ bij de paster geweest veur van den duvel af te g'raken. En azo afzien dat hij deed ! Standvastig wierd hij in de grond gesmeten van den duvele en aan zijn haar getrokken. En leven dat hij

hield hein, ja! En tans es 't hij, — 't es echt waar zille —, en tans es 't hij daar van af gegaan.

Van de Mergel Valerie. Handelaarster, 60 j. Nederbrakel.

221/ Duivel doet voorspellingen en verdwijnt voorgoed.

Op ne keer, Sis Sertenk stond op een brugge en ie zei :

— « Awel, veur ouder te tonen dat 'k iet kan, zei 't hij, zulde golder binst oldere leeftijd, zei 't hij, zien beestsies in de lucht vliegen, zei 't hij, en der zillen mensen inzitten, zei 't hij, — da was op de vliegers —. En de wereld zal vergaan, — 'k hoor' hem dat nog áltijd zeggen, ie hâ azo nen baard hein —, en de wereld zal vergaan, zei 't hij, in 't vier, zei 't hij. En sé, zei 't hij, ge ziet mij hier staan ze, zei 't hij, en nou en zieë mij nie meer ze! » zei 't ie.

En 't en heeft 'n nooit gene man ne meer gezien. En da es waar gebeurd.

De Weerdt Octavie. Herbergierster, 75 j. Munkzwalm.

222/ Duivel voert iemand door de lucht mee.

Da was in Sint-Antelinks, daar vrieg daar enen aan nen anderen of dat ie nie mee gink naar de kirmesse. En ie zei van ja.

— « Sé, zei dienen anderen, maar ge meugt onderwege, zei 't hij, overal waar da me tegenkommen, zei 't hij, g'en meugt geen woord spreken, zei 't hij, ge moet altoos zwijgen, zei 't hij.

En ze paktegen ouder op en ze waren weg.

Maar aan de kerk te Sint-Antelinks, ze kwamen aan den toren, aan den hane. En ie kwam er mee zijn voeten tegen en ie en sprak hij niet. En as ie ginder kwam, da was kirmesse en da was daar muziek in huis en 't schoonste muziek dat er ieversten bestond.

En ze waren zouder binnen gegaan.

— « Ha da es hier schoon muziek! »

— « Ha ja 't, gedore! »

En dienen enen die hem meegeleid hâ draaidege daar aan da muziek.

En dienen anderen zei :

— « Ha, laat mij ne keer draaien. »

— « Nem, zei 't hij, ge meugt ook ne keer draaien. »

En ie draaidege en 't was gedomme ne kater die 't hij bij zijne stert vast' hâ.

Da was enen die mee 't kwaad ommegink die hem misleid hâ.

Moreels Edmond. Landbouwer, 82 j. Hemelveerdegem.

223/ Duivel trekt zwaargeladen wagen voort.

Ze waren ne keer bezig mee mes laân en as oudere wagen gelaad was, z'en geraaktegen der nie mee van den hof, dat ie zo zwaar gelaad was.

— « Doet die perden daar af. » zei 't hij Tist den Duvel.

En hij paktege den dijsel en ie trokt hem der selv' uit mee zijn handen.

Faignaert Arthur. Landbouwer, 65 j. Nederbrakel.

224/ Duivel roept zijn mededuivels ter hulp.

Der was daar nen ouwen die bij ons werktege en den dienen hê 'k nog horen vertellen :

In Opbrakel was ter enen die bij nen boer werktege en 't scheen dat ie van alles koest, dat ie mee den duvel omgink.

En ie zou geren naar de jaarmart 't Houtem ~~gegaan~~ hên en dienen boer zei tegen hem dat ie dat nie en most doen, dat en ie zwart vandoen hâ(37), dat zijn partije mes moest gebreiën werren.

En ie (nl. de knecht) vrieg of ie tans most gaan, as de partije mes gebreiën was.

– « Ja, zei 't ie (nl. de boer), tans meugde gaan. »

– « Awel, 't zal gaan rap gedaan zijn. »

Ie gaat naar die partije mes, ie steekt zijne riek in den eersten hoop :

– « Ik de mijnen
en elk de zijnen ! »

En de partije was gebreid !

Pede Kamiel. Landbouwer, 70 j. Rozebeke.

225/ Variant.

't Was ne keer ne knecht bij nen boer en hij zou geren naar den eersten Toog ~~gegaan~~ hên en hij en mocht niet van den boer : da mes moest eerst gestrooid zijn.

– « Awel, zei 't hij, eer da 'k aanga, zal 't mes a'maal openliggen op 't veld. » zei 't ie.

En ie deed zijn berenvel op en ie trok naar de kouter. En ten twaalven was hij daar were. En 't mes was a'maal gestrooid.

Vincke Marie. Landbouwster, 76 j. Parike.

226/ Variant.

Tist den Duvel moest ne keer mes brein en hij zou geren naar den Toog ~~gegaan~~ hên ook. En hij most nie gaan, as as de partije mes gebreid was. En as 't ie op de partije kwam :

– « Ik de mijnen
en elk de zijnen ! » zei 't hij.

En de partije was gebreid en hij koest naar den Toog gaan.

Pieteraerens Jozef. Landbouwer, 64 j. Opbrakel.

227/ Variant.

't Waren daar twee knechten bezig mee mes te brein op nen boer zijn veld. En dienen enen knecht zei tegen dienen anderen dat ie

(37) Zwart, « enen zwart vandoen hên » = iemand dringend nodig hebben.

zou een beetse gerust hên, dat ie naar Parijs ne keer gingt, naar de koornmart kijken.

En as 't ie weerkwam, ie zei :

— « Gij den ouen en ik de mijnen. »

En mee ene keer was g'heel da veld mes opengeworpen.

Da es ook waar gebeurd zille.

Lauwers Marie. Huishoudster, 69 j. Opbrakel.

228/ Variant.

Ja, en Tist den Duvel deed azo veel toeren hein.

Op ne keer hein, hij moest op 't land werken, hij moest mes openbrein. En 't was daar een g'heel partije en 't waren daar a'maal hopen hein. O, en da verleideg'hem van werken hein, enne ie riept hij weer op den duvel hein, da z'hem moesten kommen helpen.

Awel, en op één, twee, drije, da zaagt daar zwart van de duvels op da veld en da wierd a'maal opengesmeten en hij moest hij daar niet aan doen hein. En 't was gedaan hein.

Van de Mergel Valerie. Handelaarster, 60 j. Nederbrakel.

229/ Duivel verschijnt voor vloeker.

Da was ne mens die naar Everbeek te vrijen gink. En as ie naar huis kwam, ie had er spijt in.

— « Ha, zegt ie, 'k zou weergaan naar Everbeek, maar 'k wil da g'heel Everbeek van den nacht verdonderdege, en 'k wildege dan de duvels om mij kwamen, zei 't ie, en 'k wildege dat die rosse van da wijf, waar da 'k tewege was mee te trouwen, da ze verdonderdege. Kom om mij duvels, zei 't ie, 'k gebie ouder van om mij te kommen. » zei 't ie. En al mee ne keer, — ie was hier juist in de Luviere, dat ie meendeg' uit den bos te kommen —, 't was gelijk een groot licht veur hem, azo twee groot' ogen en 't komt recht' op hem af !

En al mee ne keer, zijn wens en zijn vloeken was gedaan, ie viel op zijn kniens, ie koest nie goed ne meer lezen, maar ie begoest te lezen 't Sint Jans Evangelie.

— « As 't ou blijft, zei 't ie, Onze Lieve Vrouwke, help mij toch, zei 't ie, help mij toch ! » zei 't ie.

En ie es weergekeerd en ie es al aan 't Kruisen naar huis 'kommen, ie en tost al hier naar huis ne meer kommen.

Da es ook gebeurd.

Van der Bruggen Bernard. Landbouwer, 79 j. Opbrakel.

230/ Variant.

(Kamilla, zuster van de vorige verteller, vertelt het grootste gedeelte der sage dan nog eens opnieuw in détail) :

Ie heeft hem op zijn kniens gezet, jongen, en ie heeft op Onze Lieve Vrouwe geroepen en op al d'heiligen en niemand en wildeg' er hem helpen.

En 't kwamp hem mee ene keer in 't gedacht :

— « En het Woord is Vlees geworden en het heeft onder ons ge-
woond. » zei 't ie.

— « En mee ene keer, zei 't ie, 't kwam leven en kracht in mij,
da 'k koest opstaan. Maar dat da 'k veur mij gezien hê, het was ge-
lijk nen ezal, mee ne rugge die inviel en ne lange pluimstert en ne
kop krullen, zei 't ie, die tot in zijn ogen hingen, zei 't ie. En een
roe verre as 'k weerkeerdege, — 'k en kwamp al de bane nie were da
'k moest kommen, 'k kwamp al nen andere weg, 'k was te schou, zei
't ie, en een roe verre, zei 't ie, ging ek in zijn klaarte van zijn ogen. »

Da was den duivel, ie was hij om hem 'kommen.

Dat es echt gebeurd, echt da 'k ou zegge.

Van der Bruggen Kamilla. Huishoudster, 75 j. Opbrakel.

231/ Woedende duivel trapt gat in een muur.

Mijn mere zei altijd da ge binst d'hoogmesse nie en meugt werken.
En der was daar nou toch ne keer ne man die geren zou gekaart hên
binst d'hoogmesse.

En der kwaamt daar direkt nen here in 't zwart binnengestapt en
ie zei :

— « Zoude gij geren nen deel doen ? »

Maar diene man hâ nou toch gezien dat dienen here perdepoten
hâ. En ie en wildege niet.

En dienen heer in 't zwart es in een koleire buiten gegaan.

— « Daar zilde nog van horen ! » zei 't hij.

En mee zijne voet gaf 't ie azo ne stamp op de muur dat er een
g'heel brokke steen uitviel. En sedertdien en kan 't er niemand da
hol opvullen, ze meugen doen wat da ze willen.

Meulijzer Leonie. Huishoudster, 50 j. Everbeek.

232/ Duivel bedrogen.

Van enen die ne groten oogst hâ en ie en hâ geen schure. En ie zei
daar tegen enen dat hij zolk ne schonen oogst hâ en dat hij geen
schur' en hâ, dat hij nie wist waar zijn koren doen.

En diene man zei, as 't hij dat wildege geên, — hoeveel dat 't was,
dat en kan ek nie zeggen —, dat ie op énen nacht zou een schure
gezet hên.

— « As ge gij dat keunt, ge meugt gij, » zei 't ie.

Maar mee dat te zeggen, gingt dienen boer naar huis en ie vertel-
dege dat tegen zijn vrouwe.

— « Ja, zei ze, as 't genen tovereer' en es, » zei ze.

— « Ha, ie zal 't pertank doen, zei 't ie, en de schure zal 't er mor-
genvroeg staan, » zei 't ie.

— « Jammaar, zei ze de vrouwe, 'k en wille kik dat nog niet, zei ze,
dat die schure daar staat, da mag nie zijn, » zei ze.

— « Waarom nie de ? zei 't hij.

— « Ha dat 't nen tovereer' es, » zei ze.

En die schure moest gedaan zijn eer dat den hane kraait, — azo
was ouder akkoord.

En een kwartierke veur dat 't gedaan was, pletstege z'op haar handen en den hane kraaidege en de schuur' en stond er niet. En da hof staat t'Halle nog.

Vincke Marie. Landbouwster, 76 j. Parike.

233/ Variant.

'k Hè nog horen zeggen, daar aan de kanten van Rijsel, 't Duvels-hof staat daar. Da was enen die hem een hof koestege zetten mee 't kwaad ook.

Ie zei tegen den duvele dat ie hem most hên as 't ie hem een hof koestege zetten op ne nacht eer dat den hane kraaidege.

En de duvels kwamen en ze moesten nog vier stenen inleggen en den boer plakteg' op zijn handen en « Koekeloerekoe! » zei 't ie den hane.

En daar en heeft nog nooit niemand blijven op weunen, z'hên, — nou nog altijd —, gedurig veranderd. Al de die dien der op weunen, ze kommen a'maal aan den hals.

En ze meugen al doen da ze willen aan da gat, toe en keunen z'het nie krijgen.

De Mets Désiré. Landbouwer, 82 j. Marke-Kerkem.

234/ Man krijgt galgenaas en speelt het weer kwijt.

Da was ne vent hein, en ie hà azo iet 'kregen, da was azo iet van den duvel, zieë 't. Da was op hem geworpen of ie had dat gekregen, 'k en weet nie meer hein, en hij geraaktege dat nie kwijt. Da was iet kleine, z'heettegen dat een galgenazeke. En nou, hij koest dat nie kwijt g'raken, hij moest dat gestolen werren. En om dat te keunen gestolen werren hein, had hij dat in ne zijen foulard gestoken, en ie had dat in zjin vestezakske gestoken.

Enne, enfin hij koest het nie weggeên, hij koest het nie verliezen, hij kreeg het altijd were.

En op den eersten Toog in Giesberge, op de Veste, da drumdege daar van 't volk hein, tan es 't uit zjin zakske gepakt.

En tans was 't hij kwijt hein, azo es 't hij kwijt g'raakt.

Van de Mergel Valerie. Handelaarster, 60 j. Nederbrakel.

IV. HISTORISCHE SAGEN

235/ Baeckelant.

As ekik een manneke was, da 'k op de strate liep, hê kik nog mensen horen vertellen van Baeckelant en Jan de Lichte, — ge weet wel : van die olijke bende, der zjin daar boeken af newaar.

Da waren bandieten, den enen was ditte en den anderen was datte en Baeckelant was kapitein newaar. En den dienen gink mee alles rond newaar en ie vrieg aan d'heren om te meugen meerijen, dat ie zo moe was. En ginder stond zjin bende hem af te wachten en ze bonden hem en ze deên hem en ze paktegen al 't dingen af : perd en

kerr' en al, en hij lag daar gebonden ! En de mensen kwamen der op en azo en koesten z'hem nooit nie pakken veur iet.

En as 't ie op 't schavot stond, ie en hâ maar één spijtement : dat ie ne keer ne man doodgedaan hâ veur zijn geld en ie en hâ maar ne cens !

De Mets Désiré. Landbouwer, 82 j. Marke-Kerkem.

236/ Jan de Lichte.

En Jan de Lichte, as den dienen op 't schavot stond, — da was ook azo nen deugniet —, den dienen zei op 't schavot, — hoordege kik vertellen — :

« Ik ben Jan de Licht,
'k hê ooit veur niemand gezwicht,
maar wel veur mij doen beven. » zei 't ie.

Ie had enen zijn hoofd afgedaan, su de mensen waren veneigen schou van hem newaar !

De Mets Désiré. Landbouwer, 82 j. Marke-Kerkem.

237/ Rode Loop in Geraardsbergen.

Da was in den tijd dat de rooie loop in Giesberge was. En daar wieren alle dagen wreed veel mensen begraven. En den burmeester zei da ze zo tijlek de mensen nie en mochten begraven, ze moesten tweemaal vier en twintig uren liggen.

En der lagen in de sestig doden in 't hospitaal. En ze lieten de deksels van de lichters open en 's anderendaags zaten der gedomme zeven in ouderen bak rechte !

En da es waar gebeurd.

Moreels Edmond. Landbouwer, 82 j. Hemelveerdegem.

238/ Lijfeigenen moeten kikvorsen in de slotwal het kwaken beletten.

Hier 't Opbrakel, 't stond hier vorger jaren een kasteel en rond da kasteel da was daar ne grote vijvere.

En weet 'e wa da ze tan mee de mensen deên ? — Da was in den tijd dat de mensen tan slaven waren.

's Nachts moesten de mensen gedomme, — de werkmensen —, rond de vijver zitten mee een perse om de kikvorsen nie te keunen roepen, om geen lawijt t'houên.

In dieën tijd gingt dat azo.

Henau Remi. Seizoenarbeider, 86 j. Opbrakel.

239/

Op de steenpale lag ter ne grote steen en der stond op den enen kant geschreven :

« 'k Geef mij een wondere
watten dat er hier ligt ondere. »

En ze keerdegen mee alle geweld dienen steen omme en dààr stond tan op geschreven :

« 'k Ben blije,
da 'k ligge op mijn ander zije. »

Lauwers Marie. Huishoudster, 69 j. Opbrakel.

V. LEGENDEN

240/ Van den Heiligen man Job.

Der waren der tweeë die gingen spelen.

En den enen zei dat ie ne keer gink spelen veur den heiligen man Job, ter ere Gods.

Daarmee, hij speeldege zijn aireke op z'n viole, newaar. En den heiligen man Job newaar, die — as 't hij zijn aireke gespeeld hâ, — trok een roefe van zijn lijf hein, en hij stak z'erin, — in die viole —, en der kwam een stikske van twintig frank uitgelopen.

En as den andern dat hoordeg' en zag as ter hij bij kwam, ie gink ook algauw spelen hein. Maar 't zijne was veur geld t'hên. En Job trok ook een roef' af en hij stak z'ook in zijn viole en de materie kwam der uit gelopen.

Lion Maria. Huishoudster, 80 j. Sint Maria-Oudenhove.

241/ Wonder op een Kerstnacht.

Ze zaten mee vieren te kaarten op ne Kerstnacht.

En ze zeien da ze nou gingen dienen nacht azo deurbrengen, — den twaalven van den nacht laten passeren, — om da z'altijd zeien dat er tans iet wonders was.

Ze deên dat en ze kaartegen. En der ontviel ouder een kaarte mee den twaalven van de nacht. En ze zochten daarnaar, naar die kaarte. En as ze z'opraaptegen, 't was ne plas bloed !

Lion Maria. Huishoudster, 80 j. Sint Maria-Oudenhove.

242/ O.L. Vrouw wijst de plaats aan waar de kerk moet gebouwd worden.

D'ene wildegen 't wijkhuis hên ginder boven aan de vijf linden en d'ander wildegen z'hier hên.

Enne, hier waar dat de kerke nou staat, moest vlas gezaaid werren. En da vlas wier gezaaid en op énen nacht was 't rijpe en 't stond in zijn hoopkies, op énen nacht !

En de mensen **zagen** daarin een teken van Onze Lieve Vrouwe da ze de kerke hier **wildeg'** hên.

Pede Kamiel. Landbouwer, 65 j. Rozebeke.

243/ Sint Amelberga doet 's nachts haar ommegang.

Den elfsten Juli as 't in Mater 't gebruik dat de Sent Amelberga-processie uitgaat.

Maar op een zeker jaar was 't zolk een danig slecht were da ze besloten hân van den ommegank nie te laten uitgaan.

En tot ouder grote verwonderinge, 's anderdaags 's morgens Sent Amelberga stond g'heel vuil op haren troon in de kerke. En daaraan hân de mensen gezien da ze toch malgré wildege dat de processie uitgink, veur goed of slecht were.

En sedertdien gaan ze, veur goed of slecht were, alle jaren den ommegank den elfsten Juli.

De Wolf Julia. Landbouwster, 54 j. Michelbeke.

244/ Hoe Sint Hermes aan zijn belagers ontsnapte.

Ze vervolgdegen Sint Hermes en ie kroop deur een hage en dà z'al doen da ze willen, z'en keunen da gat nie sluiten. En ie vluchttege te perde. En ze zaten der achter. Enne, da perd besleeg ie verkeerd en azo zochten z'hem altijd langs de verkeerde kant. En der was enen die bij Sint Hermes gink op zijn perd daar te beslane, en da was ook ne kâthelijke mens die veel moestege vluchten. En ie kwamp hij mee da perd bij hem. Ie (St. Hermes) pakteg' een mes en ie sneed da perd zijn bill' af, ie zetteg' een ijzer op en ie stootteg' alles weer aaneen. En azo die ander poten ook.

— « Nem, ga nou maar ze, » zei 't ie.

En zolang as dat die ijzers meeingingen en hên z'hem nie keunen vangen.

De Mets Désiré. Landbouwer, 82 j. Marke-Kerkem.

245/ Heilige doorstaat alle martelingen.

Da was nen heiligen en ze mishandeldegen hem en ze braaddegen hem op ne roostere, maar ie en wildeg' hem nie geên. En 't waren pinnen op diene rooster, en 't waren al rozen waarop da z'hem leien.

Maar z'en kregen hem nie dood. En ze leien hem tan op een matrasse en tan gaf ie zijne geest.

De Mets Désiré. Landbouwer, 82 j. Marke-Kerkem.

246/ Wondere gebeurtenis na de dood van een heilig man.*

As Aarnout dood was hân ze da slaaplakie da over hem gelegen hâ, weggegeên aan een gebourvrouwe. En da vrouwmens had da bemerkt, da g'heel zijn wezen in da lakie gedrukt stond, tot 't tsopke van zijn pinnemutse toe.

En zolder zelve en hân der geen acht op g'had, maar da vrouwmens dat dat g'had hâ, had 't gezien.

Van de Putte Clemence. Landbouwster, 77 j. Schorisse.

247/ Man zal honderd jaar na zijn dood bewijzen dat hij heilig was.

Arnout, da zou nen heiligen man geweest hên en honderd jaar achter zijn dood zal 't blijken op da hof dat ie zou heilig geweest hên.

Van Ceunebroeck Jozef. Landbouwer, 62 j. Schorisse.

* Dezelfde figuur, die ook optreedt in sage 206. Hij zou een kleine eeuw geleden te Schorisse geleefd hebben.